

Umrl je dr. Ivan Ribar

Vest, ki je prišla iz zagrebške vojne bolnišnice, je globoko pretresla vso jugoslovansko javnost: umrl je dr. Ivan Ribar, ugledni jugoslovanski politik, star 87 let. Jugoslovanski narodni so izgubili sposobnega in odločnega vođjo, med drugim tudi prvega predsednika AVNOJ. Njegova sinova Lola in Jurica, znamenita revolucionarja, sta padla v NOB za cilje, ki so prizgali luč svobode.

Kot sin učitelja je tovariš dr. Ribar obiskoval gimnazijo v Karlovcu. Po končanem študiju pravnih znanosti v Zagrebu, Pragi in na Dunaju je leta 1906 odprl odvetniško pisarno v Zagrebu. Na sodiščih je postal zaščitnik ubogih in zatiranih. Utiral je pot pravi revolucionarjev in kasneje komunistov.

Dr. Ivan Ribar se je uveljavil tudi v naprednem demokratskem gibanju. Bil je med snovalci Hrvatske napredne demokratske stranke, poslanec Hrvatsko-srbske koalicije v Hrvatskem saboru leta 1913 in

pozneje član skupnega parlamenta v Budimpešti. Po prvi svetovni vojni je postal član Centralnega odbora Narodnega sveta v Zagrebu, leto dni pozneje pa član Začasnega narodnega predstavništva in predsednik Ustavodajne skupščine SHS. Po ukinitvi ustave leta 1929 je bil z Demokrasko stranko v opoziciji. Bil je pobudnik Ljudske fronte svobode.

Narodnoosvobodilnemu gibanju se je pridružil takoj na pričetku. Postal je prvi predsednik AVNOJ. Po vojni je bil do leta 1953 predsednik prezidija Ljudske skupščine FLRJ. Vse svoje življenjske sile je posvetil cilju bratstva in emotnosti jugoslovanskih narodov ter njihovega svobodnega ustvarjanja. Za njegovo veliko delo ga je predsednik republike odlikoval z redom junaka socialističnega dela.

Spomin nanj, na velikega naprednega človeka, na njegovo delo za novo Jugoslavijo, bo ostal trajen med nami.

S SEJE REPUBLIŠKEGA KOORDINACIJSKEGA ODBORA ZA POMOČ ŽRTVAM IMPERIALISTIČNE AGRESIJE

RESNICA O VIETNAMU JE PRODRLA V VSAKO NASELJE

Uspehi tedna solidarnosti z vietnamskim ljudstvom ter politični in vojni razpleti ob tretji obletnici bombnih napadov na Severni Vietnam — to je bila glavna vsebina zadnje seje koordinacijskega odbora za pomoč žrtvam imperialistične agresije. Sejo, ki je bila 2. februarja, je vodil predsednik Franc Leskošek-Luka

Iz poročila o izvršenem delu po prejšnji seji izhaja, da je prav v tednu solidarnosti uspelo med našim ljudstvom močno popularizirati pravično borbo vietnamskega ljudstva. Izšli sta brošuri »Resnica o Vietnamu« in »Politični program narodnoosvobodilne fronte Južnega Vietnama«. Na šolah in po kolektivih je bilo zelo mnogo protestnih prireditev proti ameriški agresiji. Pisma otrok, resolucije delovnih kolektivov, protesti družbeno-političnih organizacij, plakati, ki so opozarjali na strahote vietnamske vojne — vse to priča, da je resnica o Vietnamu prodrila tudi v najoddaljenejša naselja Slovenije.

Kako otroci presojajo trpljenje vietnamskega ljudstva, potrjuje akcija ljudske šole iz Vinice pod geslom »Poslušajte nas«. Zelo uspešna je bila tudi krovodajalska akcija, ki so jo izvedli v Kranju. Pri vsem tem pa ne smemo prezreti, da ne

gre za enkratno, marveč za stalno akcijo.

Ker so potrebna borcev Južnega Vietnama v prvi vrsti zdravila, so na seji sporočili, da so se prošnji odbora že odzvala podjetja »Lek«, »Krka« in »Elektromedicina«.

Politični in vojni razpleti ob tretji obletnici bombnih napadov na Severni Vietnam so ocenili predvsem z vidika zadnje vsesplošne ofenzive sil osvobodilne fronte Južnega Vietnama, ki predstavlja velik politični uspeh in veliko moralno politično zmago vietnamskega ljudstva.

Med sklepi, ki so jih na seji sprejeli, je važen predvsem ta, da bodo skušali pritegniti v odbor tudi enega izmed članov Russellovega razsodišča. Sklenili so tudi pozvati slovenske pisatelje, naj bi se lotili pisanja literarnih del s tematiko vietnamske vojne, ter likovne umetnike, ki naj bi se pri svojih

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CR TOMIR SINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

NA KAJ OPOZARJAJO PROŠNJE IN PRITOŽBE

Med zadevami, o katerih je razpravljalo predsedstvo republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije na svoji seji 26. 1., je bila tudi informacija o problematiki, na katero opozarjajo prošnje in pritožbe, ki jih člani posameznih združenj pošiljajo republiškemu odboru ZZB NOV.

Komisija za prošnje in pritožbe, ki ji je poverjena naloga urejati vse zadeve, na katere opozarjajo člani v svojih vlogah, je v letu 1967 prejela 237 prošenj in pritožb borcev, a mimo tega se je tudi 608 članov osebno obrnilo na komisijo po nasvete in pomoč. Ze samo število predmetov nas opozarja na obsežno delo komisije, še bolj pa nam to potrjuje vsebina dela.

Takoj v začetku je treba naglasiti, da komisija prošnje za razne usluge ali posredovanja uspešno rešuje, teže pa je s pritožbami, ki jih navadno ni mogoče rešiti. V takih primerih pa skuša komisija izposlovati odgovor, ki je utemeljen z zakonom. Pritožbe rešuje komisija šele takrat, ko je stranka — udeleženec NOB brez uspeha

opravila redno upravno pot pritožbe, pa je prepričana, da ji je prizadejana krivica. V takem primeru skuša komisija pomagati pritožitelju in ugotoviti resnico.

Take pritožbe dobiva komisija predvsem s področja stanovanjskih zadev, priznavanja posebne dobe za organizirano aktivno delo v času NOB, v internaciji in koncentracijskih taboriščih, dalje pritožbe proti odpuštu z dela, zlasti po disciplinskih razsodbah, ki niso dovolj utemeljene za tako drastične ukrepe; gre tudi za pritožbe na odmero pokojnine, stopnje invalidnosti in za zahteve po vrnitvi nacionaliziranega dela hiše itd. Razumljivo je, da tudi s posredovanjem komisije ni mogoče doseči veliko uspešnih rešitev takih pritožb.

Pritožbene ustanove, ki jih je v republiki več (IS SRS, SZDL, skupščina, CK ZKS, sindikati) občutijo vsako spremembo predpisov, zlasti tistih, ki zaostrujejo odnose in povečujejo zahteve bodisi na delovnem mestu, pri skladnih socialnega zavarovanja, pri zmanjšanju proračunov, pri ostrih davčnih, investicijskih in stanovanjskih politikah. Vsi takj in podobni ukrepi, ki jih je bilo po reformi precej, vplivajo na to, da se dviga število upravičenih vlog, ki jih prejema komisija. Zato ne gre prezreti, da je zmanjšanje občinskih proračunov povzročilo znižanje ali celo

ukinitve priznavaln in pomoči borcev in njihovim družinam; posledica omejevanja investicij je nezaposlenost, kar povečuje upokojevanja borcev. Z izrednimi upokojitvami borcev, zlasti mlajših, se porajajo novi problemi, materialni pa tudi moralni, ki jih pač prinaša s seboj brezdelje.

Tudi pritožbam v pogledu stanovanjskih zadev moramo v mnogih primerih iskati vzroke v spremembi financiranja graditve stanovanj, podražitve gradbenih storitev in podobno. Težave se povečujejo tudi z naraščanjem razlik v osebnih dohodkih aktivnih in upokojenih, strokovnih in nizko kvalificiranih delavcev borcev.

Poročilo komisije se končuje z ugotovitvijo:

»V času, ko je vsak predvsem sam dolžan skrbeti zase — za delo, za stanovanje, za šolo, ko družba uravnava le osnovne tokove življenja in se odnosi posameznikov uravnava v samoupravnih enotah na podlagi načela: vsakemu po njegovem delu, je konec iluzij in pričakovanj. In prav to spoznanje si težko utira pot zlasti pri tistih, ki neposredno čutijo vedno večji razpon v dohodkih ter vedno večjo obveznost in odgovornost za lastne družinske in druge probleme. Ti pogoji pa nujno ustvarjajo vedno večjo socialno diferenciacijo, ne brez velikih negativnih posledic, ki jih ne gre podcenjevati.«

V. M.

Ob Prešernovem dnevu

Danes nam je Prešeren dražji kot kdaj koli poprej. Protišlovje med izpovedjo Prešernovega duha in njegove velike umetnosti ter med slovensko resničnostjo je dokončno ukinjeno. Ukinile so ga slovenske ljudske množice v krvavi in ljudsko demokratični narodnoosvobodilni borbi.

Boris Kidrič
(Slovenski poročevalec 1945/4)

Glodenska slatina

OSVEŽUJE...

TUDI
— Z VINOM
— S SADNIMI SOKOVI
— S KAVO
— Z ŽGANIMI PIJACAMI

ZDRAVI...

— BOLEZNI SRCA IN OŽILJA
— BOLEZNI LEDVIC
— BOLEZNI PRESNAVLJANJA
— ŽIVČNE BOLEZNI

BESEDE
IN
DEJANJA

● Odvisno je od komunistov

Organizacijske spremembe same na sebi ne morejo pripeljati do tega, da bi se spremenila in izpopolnila praksa Zveze komunistov. To je odvisno od živahne in ustvarjalne idejnopolitične akcije komunistov, od njihove pripravljenosti, da se na javnem političnem prizorišču bojujejo za politiko Zveze komunistov, od njihove napredne usmerjenosti in doslednosti v konkretnem boju za preobrazanje gospodarstva, vseh družbenih dejavnosti in odnosov v družbi sploh na temelju samoupravljanja in reforme.

Komunist — 26. 1. 1968

● Pomembne ugotovitve

Posebnega pomena so te ugotovitve. Od 99 odstotkov anketiranih ljudi o mednarodnih odnosih v JLA se je odločilo, da »borebene moči in pripravljenosti naše armade prav nič ne ovira to, da

je sestavljena iz pripadnikov različnih nacij in narodnosti«. Starejši letnik oficirjev in podoficirjev so najbolj zastopani v skupini tistih, ki ocenjujejo, da na moč naše armade »nima nikakega vpliva različen narodnostni sestav njenih enot«.

Politika — 29. 1. 1968

● Prevoznništvo cvete

Blago je treba prepeljati varno: nič lažjega, v Beogradu ima pet milijonov in 4 oficirji prevoznik službo. Blago naj bo pri prevozu lepo, najbolj zastopani v skupini tistih, ki ocenjujejo, da na moč naše armade »nima nikakega vpliva različen narodnostni sestav njenih enot«.

Za se podati abran tak podrobno samo za Beograd. Za vse jugoslovanske zasebne prevoznike (približno 22.000) je bilo konec leta 1967 pa velja, da jih h konurenčnemu boju z državnim sektorjem naravnost siljajo spodbujajo davčna politika — na leto plačajo kakih 130.000 S-din.

In tako s svojimi delavci prevajajo in tudi vozijo...

Delo — 27. 1. 1968

● Viden napredek

V obdobju med letom 1953 in 1961, to je med dvema popisoma prebivalstva, se je (v Sloveniji) precej izboljšala struktura prebivalstva. V letu 1953 je imelo le 25,6 % zaposlenih delavcev izobrazbo, višjo kot osnovno šolo. V letu 1961 pa 35 odstotkov: število zaposlenih ljudi z visoko izobrazbo se je v istem obdobju povečalo za 1,6-krat, število kvalificiranih delavcev za 1,8-krat in delavcev z izobrazbo štiriletno srednje šole za 1,6-krat.

Gospodarski vestnik — 30. 1. 1968

● Ali — ali

Res je nujno potrebno priti do natančnega odgovora, ali je točna trditve o zastoji v proizvodnji in kopičenju blaga na carini zaradi spremembe predpisov, toda prav tako je nujno natančno ugotoviti, kako je z izigravanjem deviznih in zunanjetrgovinskih predpisov. Kajti če se ugotovi, da ne gre za osamljene primere (rezultat zunanjetrgovinske izmenjave namreč v nekaterih območjih dokazuje take spremembe obsega in smeri izvoza in uvoza, ki jih je težko pojasniti), ne preostane nič drugega, kot sprejeti enega ali dva možna sklepa: ali je treba fineti tako organizacijo, ki zagotavlja, da se bodo predpisi izvajali, ali pa opustiti predpise.

Ekonomika politika — 29. 1. 1968

● Narod si ne more

»pisati sodbe sam«...

Narod si ne more »pisati sodbe sam«, če ne ve natanko, kako gospodariti. In če mora poslušati slabe nasvete.

To velja tudi za naš narod. Zato, da ne vemo natanko, kako gospodarimo, je največ kriv preveč razvejan, neuskajen, še vedno planski in zato tudi drag sistem zbiranja različnih statističnih podatkov ter njihovo zakasnelo sporočanje javnosti: slabi nasveti pa prihajajo iz pisarn zvezne administracije — v obliki banalnih okrožnic, zamotanih dopisil finančnih predpisov, obveznih internih navodil — pa tudi v obliki avtoritativnih priporočil zvezne skupščine. Zgoditi se celo — kar se je zgodilo letos in to ne prvič — da se slovenska gospodarska zbornica, ki je seznanjena z zveznim svežnjem instrumentov ekonomske politike le »post festum« — iz Uradnega lista.

Delavska enotnost — 27. 1. 1968

● Potrebna je priča

»V času NOB sta v Ljubljeno dva partizana izvedla atentat na nekoga sovražnikovega sodelavca. Toda ta je ostal živ in sedaj brezskrbno živi v Ameriki.

O obeh rodoljubih se ve le toliko, da je eden padel, a za drugim je izginila vsaka sled. Zavod za socialno zavarovanje pa je doslej dobil že 30 vlog za pokojnino in v vsaki je trdil: »ravno jaz sem tisti partizan, ki je izginil.

Zavod je sedaj v zadregi. Po-kojnine ne more priznati tridesetim, pač pa lahko brezolavno vraša »pričo iz Amerike«, kdo je streljal nanj. A ta človek bo to tudi povedal, zakaj na ne.«

Politika — 30. 1. 1968

Pot prijateljstva predsednika Tita. — Po obiskih v Afganistanu, Pakistanu, Kambodži, Indiji in po kratkem bivanju v Adenu ter po obisku v Etiopiji je predsednik Tito prispejal na prijateljski obisk v ZAR. Predsednika se bosta pogovarjala o aktualnih mednarodnih problemih, med katerimi bodo vsekakor prevladovali kriza na Srednjem vzhodu in druga vprašanja v zvezi s mirom v svetu.

Obnoveitev odnosov z ZR Nemčijo. — Vladi SFRJ in ZR Nemčije sta sklenili obnoviti medsebojne diplomatske odnose. V skupnem sporočilu o obnovitvi odnosov je rečeno, da sta vladi prepričani, da bo ponovna vzpostavitev diplomatskih odnosov pripomogla k boljšim in tesnejšim stikom. Prepričani sta tudi, da sklep ustreza potrebi po krepitvi miroljubnega sodelovanja med evropskimi državami.

Proslava 50-letnice bokeljske vstaje. — V Boki Kotorski so pod pokroviteljstvom predsednika Tita proslavili 50-letnico vstaje mornarjev avstro-ogrskih ladjev, ki so se uprli 1. februarja 1918. Okrog 6 tisoč Hrvatov, Srbov, Slovencev, Čehov, Italijanov, Madžarov in mornarjev drugih narodnosti je tega dne razvilo rdečo zastavo in s topovskimi strelami z admiralske ladje »Sankt Georg« naznanilo v Boki Kotorski upor.

DOGODKI TEDNA

Seja zvezne konference SZDL. — Na zadnji seji zvezne konference SZDL Jugoslavije so govorili tudi o osebnem delu z zasebnimi sredstvi. Tone Fajfar je govoril o davčni politiki kot o najvažnejšem instrumentu, ki ureja odnos med skupnostjo in obrtniki. Bogo Gorjan je omenil pisanje in govorice iz sosednje Bolgarije, ki govore o nekakšnem bolgarstvu Makedoncev.

Občni zbor koroških partizanov. — Občnega zbora Zveze koroških partizanov so se kot gostje udeležili tudi bivši koroški deželni glavar Ferdinand Wedenig, predsednik Zveze socialističnih borcev za osvoboditev Josef Nischelwitzer, sekretar RO ZZB Nov Slovenije Stane Bizjak, predsednik odbora koroških partizanov inž. Pavle Zaucer in drugi. Poročevalec dr. Franci Zwitter je govoril predvsem o boju slovenske manjšine za svoje pravice.

Brandt o nevarnosti neonacizma. — Zahodnonemški zunanji minister Brandt se je zavzel za sklicanje konference o evropski varnosti, katere naj bi se udeležili tudi predstavniki vzhodnoevropskih držav. Na konferenci socialnodemokratske stranke je opozoril Nemce na nevarnost krepitve neonacizma v Zahodni Nemčiji. Povedal je, da neonacizem uničuje položaj ZR Nemčije v svetu.

Svetovna konferenca o trgovini in razvoju. — Na drugi svetovni gospodarski konferenci so ustanovili pet odborov in izvolili njihove predsednike in druge funkcionarje. Že se je pričela splošna debata o položaju svetovnega gospodarstva, obravnavati pa so pričeli tudi tiste gospodarske probleme, ki so po mnenju konference dozorili za obravnavo. Ton splošni debati dajejo predstavniki 86 držav v razvoju.

Velika ofenziva osvobodilnih sil. — Sile vietnamske osvobodilne fronte so pričele svojo največjo ofenzivo v vietnamski vojni. V nekajdnevnih bojih so napadle preko 60 mest v 32 pokrajinah po vsem Južnem Vietnamu. Napadle so tudi središče Saigon in zavzele večino ključnih oporišč, med drugim tudi vrhovno poveljstvo oboroženih sil, ameriško veleposlaništvo, predsedniško palačo itd.

Sovjetska zveza obsoja Japonsko. — Sovjetsko zunanje ministrstvo je izročilo japonskemu veleposlaništvu izjavo, v kateri sovjetska vlada obsoja japonski odnos do vietnamske vojne, med vrsticami pa je poudarjeno vključevanje Japonske v ameriške obrambne in politične strukture na Daljnem vzhodu. Ravno te dni pa se na Japonskem mudita državnik Bajbakovski in Sušlov.

Konec poletov ameriških letal s H-bombami. — Vršilec dolžnosti obrambnega ministra McNamara je sprejel sklep, da prenehajo stalni poleti ameriških letal z atomskimi bombami okrog zemeljske krogle. S temi poleti so Američani hoteli ohraniti popolno bojno pripravljenost letal, če bi izbruhnila atomska vojna. Poleti teh letal so bili izredno dragi in strateško niso bili neogibno potrebni.

»Pueblu«: severnokorejska ponudba. — Ameriška vlada je sprejela severnokorejsko ponudbo, naj bi vprašanje zajetja ameriške vojnanske ladje »Pueblu« preučili v vojaški komisiji za premirje v Koreji. Član CK korejske delavske partije Hjuj je dejal, da OZN nima pravice razpravljati o »Pueblu« in da njegova država ne bo sprejela rešitve v OZN, kjer so o problemu že razpravljali. Severni Korejci bodo izpustili ranjene mornarje.

Novi dokazi o Kennedyjevi smrti. — Javni tožilec Jim Garrison iz New Orleansa trdi, da ima nov dokaz, po katerem je predsednika Kennedyja ubila skupina ljudi in ne Lee Oswald. Obvestilo, ki ga ima na voljo, pravi Garrison, ga prepričuje, da poročilo Warrenove komisije, po katerem je bil Oswald edini ubijalec, ni resnično. Vladi očita, da prikriva marsikatero dejstvo.

Ustavitev reševanja ladij iz prekopa. — Dela za rešitev ladij iz Sueškega prekopa, kjer so že od junijske vojne, so dokončno ustavili in ladje bodo ostale tam, kjer so, dokler ne bodo rešili krize na Srednjem vzhodu in dokler prekop ne bo ponovno odprt za plovbo. Izraelske sile so namreč začele streljati na ladje uprave prekopa, zaradi česar so se te morale vrniti v pristanišče.

Jemen: plačanci proti republiki. — Jemenski minister za zunanje zadeve Hasan Meki je izjavil, da so načrti Saudske Arabije, po katerih naj bi zrušili republikanski režim v Jemenu, propadli. Dejal je, da je Saudska Arabija zastoj porabila 300 milijonov dolarjev. Tankovske in topniške enote Saudske Arabije so prekoračile mejo in napadle jemenske položaje. Jemenska vlada se je pritožila VS.

Nova republika Nauru. — Predstavniki Avstralije, ki je na podlagi mandata OZN upravljala otok Nauru skupaj z Veliko Britanijo in Novo Zelandijo, so izročili listino o neodvisnosti predsedniku novega državnega sveta Deroburtu. Nova, najmanjša otoška republika na svetu meri 12 kvadratnih kilometrov, ima 3100 prebivalcev in leži tik pod ekvatorjem 3600 kilometrov severovzhodno od Sydneya.

Poznamo razne vrste slovesov, med njimi tudi slovo od delovnega človeka, ki odhaja v zaslužni pokoj. Različne organizacije in skupnosti se od različnih ljudi tudi različno poslavljajo. Od »malih« vsakdanjih ljudi pa se poslavljajo le redki in še tedaj navadno o tem molčimo. Pri tem je nemara prav »TV 15« častna izjema, ker najde včasih prostor tudi za preproste ljudi, ki so dali od sebe vse, kar so mogli.

Toda po navadi se bolj ali manj slovesno poslavljamo od ljudi, ki jih štejejo za »zaslužne«, samo tedaj, če so na tem ali onem odgovornem položaju.

SLOVO, VREDNO POSNEMANJA

Toda še se najdejo izjeme, ki spoštujejo delovnega ustvarjalca današnjega družbenega reda in pridnega delavca. Tako na primer se je krajevna skupnost znane izletniške točke Katarina nad Ljubljano zelo lepo poslavila od cestarja — bivšega borca Koširjevega Jožeta. V mali šolski dvorani so se zbrali številni prebivalci, tako stari in mladi, prišla sta tudi predsednik in podpredsednik občinske skupščine Ljubljana-Siška. Med vsemi temi pa je sedel skromen, tak kot je bil vse življenje, cestar

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA

Pred gradnjo spomeniških obeležij pokojnim Jugoslovanom v Italiji

Nedavni obisk predsednika zveznega izvršnega sveta Mike Spiljaka v sosedni Italiji ni važen samo zaradi jugoslovansko-italijanskih meddržavnih odnosov, ampak tudi zaradi ureditve nekega vprašanja, o katerem razpravljamo že dolgo. Tovariš Mika Spiljak je namreč skupaj s spremstvom obiskal več krajev, kjer so bile proti koncu zadnje svetovne vojne ustanove in enote NOVJ. Med drugim je obiskal tudi mesto Barletto, kjer je največje pokopališče naših ljudi v Italiji.

Že 3. oktobra 1943 je podpolkovnik dr. Sergije Makiedo, ko je šel na pogajanja z zavzniki glede pošiljanja pomoči, pripeljal z ladjo »Bakar« skupino ranjenecv. Pred tem pa je nastalo po južni Italiji več zbirnih taborišč za interniranec, konfiniranec, jetnike in bive italijanske vojake — Slovence in Hrvate, ki so se odločili za vstop v NOV. Samo skozi bazo v Bariju je šlo nad 30.000 naših ljudi — tam so bile ustanovljene prekmorske brigade in druge enote. Iz Jugoslavije pa so z letali in ladjami pripeljali na zdravljenje v Italijo nad 12.000 ranjenecv in bolnikov, samo iz Slovenije 2360. V to število pa niso všteti ranjeni in bolni borci prekmorskih brigad. Žal jih je veliko za vedno ostalo v Italiji, ker so podlegli ranam ali boleznim.

Že pred leti je zvezni izvršni svet imenoval posebno komisijo, ki naj bi pregledala vsa grobišča z našimi ljudmi po Italiji. To je komisija naredila že maja 1963. Po neopolnih podatkih je na italijanskih državnem ozemlju 2763 grobov naših borcev, internirancev, konfinirancev, jetnikov in vojnih ujetnikov. V tem številu pa spet niso zajeti borci-antifašisti iz Slovenskega Primorja in Istre, ki so bili do priključitve italijanskim državljanom.

Na podlagi zbranih podatkov je komisija sklenila predlagati, naj bi v Italiji uredili štiri kostnice s spomeniki in sicer: za tržaško območje naj bi bila kostnica s spomenikom nekeje v tržaški okolici. V njej bi bili posmrtni ostanke 156 pripadnikov JA, ki so zdaj pokopani na Bazovici, Trebčah in Proseku.

Prav tako bi tudi za gorško območje zgradili spomenik in kostnico za posmrtno ostanke 270 padlih borcev, pripadnikov NOV in JA ter talcev, jetnikov in drugih žrtev fašizma.

V Gonarsu bi zgradili osrednji spomenik s kostnico za 678 umrlih internirancev iz taborišč v Gonarsu, Viscu, Monigu, Trevisu in Padovi.

Blizu Barija naj bi stala kostnica za ostanke 723 umrlih borcev, do zdaj pokopanih po raznih pokopališčih v pokraji-

ni Puglii. Tako je v Barletti 179 grobov, v Brunomu pri Tarantu 23, v Rondinelli pri Tarantu 115, v Grumo Apula 132, v Modugno 5, v Monopoliju 3, v Bariju 36, v Castrignanu de Cape 119 in v Vadi 3.

Iz službenega sporočila o razgovorih med obema vlada-ma se vidi, da so ustrezni sporazumi že sklenili in da je Jugoslavija tudi že dobila primer-na zemljišča ob morskem obali pri Barletti. Tudi leta 1966, ko je italijanski predsednik obiskal Jugoslavijo, so govorili o tem.

Vsekakor smo lahko s potekom pogajanj zadovoljni. Prav bi bilo, če bi ob odkritju spomenikov organizirali tudi obiske naših ljudi, pa tudi redno poročali v našem tisku o poteku gradnje.

Albert Klun

Z OBISKA SKUPINE 122 INVALIDOV NA POKOPALIŠČU V BALETTI OB PRVOMAJSKEM IZLETU LETA 1967

TUDI LETOS KURIRSKI SMUK

Januarja letos je preteklo 23 let, kar so kurirji III. sektorja gorenjske linije, tj. postaje G 22, ki je imela svojo postojanko za Mavrami pod Belško planino, padli pod strel nemške zasede na Medjem dolu.

Kurirska pot je takrat potekala od Belške planine mimo Savskih jam, Medjega dola in Debelega brda proti Potoški planini. Januarja 1945 je na Karavankah zapadlo do dva metra snega. Zaradi nevarnosti plazov in snega so postale vse kurirske zveze skoraj nemogoče. Kurirji so zato prenašali le zelo važno pošto, vse drugo je ostalo, kjer je bilo, in tam čakalo na boljše snežne razmere.

Z namenom znova upostavitvi pretrgane zveze sta prišla s postaje G 28 na postajo G 22 komandant in komisar III. sektorja. Hotela sta urediti zvezo s postajo G 17 v Dragi, ki je mejila na IV. sektor. S postaje G 22 sta vzela štiri kurirje in odšla na pot. Nista še vedela, da so domači izdajalci odkrili po sledovih v snegu kurirsko pot in da jih Nemci čakajo v zasedi na Medjem dolu.

Prišli so v zasedo in pod rafali so omahnila v smrt komandant III. sektorja Stefan Demšar-Brane ter kurirji Valentin Klinar, Pepi Zvab, Ivan Sršen-Suhi, Franc Mežek... Rešil se je le komisar Leopold Trtnik-Gorazd, ki se je z gazi pognal v dolino po strmini. Med begom se je zaletel v smreko, z nje se je sesul sneg in ga pokril. Kljub mrazu je potem pod snegom miroval do noči, da ga ne bi Nemci našli. Zaradi posledic se je moral precej dolgo zdraviti, saj je bil poln ozeblin. (Ni pa bil ranjen, kot

to navaja bilten V. tradicionalnega partizanskega kurirskega smuka, ki ga je izdala krajevna organizacija ZB Javornik-Koroška Bela leta 1961.)

Smrt petih kurirjev dne 21. januarja 1945 na Medjem dolu je sklenilo praznovati ZB NOV Javornik-Koroška Bela z vsakoletnim kurirskim smukom. Letošnji smuk bo že deseti po vrsti, začel pa se bo 11. februarja ob 11. uri.

Tekmovalne ekipe bodo sestavljali člani in članice ZBZ, mladinci ter pionirji. Najboljši bodo dobili osem pokalov, vsega skupaj pa je pripravljenih okrog 30 nagrad. Organizacijo tekmovalstva je prevzelo smučarsko društvo Jesenice, prijave za udeležbo pa zbira vsa ZB jese-

niške občine. Povabili bodo tudi krajevne skupnosti in občinska vodstva družbeno-političnih organizacij, tako tudi organe delavskega samoupravljanja v podjetjih in vsa športna društva. Na vseh javnih krajih bodo naleplili tudi lepo izdelane plakate, ki bodo vabili na obisk. V propagando se je vključil tudi jeseniški radio z oddajo »MI pa se nismo uklonili...«

Pred začetkom prireditve bodo obmejni stražarji prinesli in položili venec k spomeniku padlim. Smuk pa bo odprl v partizansko uniformo oblečen smučar.

Samo še vremenske in snežne razmere naj bi bile ugodne...

Karel Zorko

Letne skupščine na Kočevskem

Te dni potekajo letne konference krajevnih organizacij Združenja borcev NOV, ZVVI in ZROP kočevske občine. Poročila in razprave o dosedanjem delu so domala povsod pokazala, da so vodstva organizacij posvetila posebno skrb reševanju članskih vprašanj. Pa tudi drugih nalog niso zanemarjali. V sodelovanju s svetli krajevnih skupnosti in krajevnimi družbeno političnimi organizacijami so člani borčevskih organizacij sodelovali pri reševanju komunalnih in drugih vprašanj. Tako so bili v Slovenskem Kužlju člani tamkajšnje organizacije pobudniki pri gradnji mostu, za katero so tamkajšnji prebivalci prispevali več kot 2000 delovnih ur in nekaj lesa. V Strugah so bili prizadevni pri zbiranju pomoči in drugih delih, Delavni

so bili na Rudniku, Črnem potoku, Podpreski, Vimolju, Papežih, Vasi-Fari, Novem kotu in drugod.

Razprave o nalogah v letošnjem letu pa so pokazale, da bo treba več storiti za prirejanje številnih lokalnih praznovanj, zlasti ob pomembnejših obletnicah. Povsod so se zavzeli za to, da bi posvečali posebno skrb obujanju tradicij NOB. Glede vprašanja krepitve obrambne moči so povsod sklenili, da bodo novo izvoljena vodstva organizacij v sodelovanju s člani in drugim občani skušala storiti čimveč.

Na vseh konferencah so izvolili delegate za občinsko konferenco ZBZ NOV in ZVVI ter posebne delegate za občinsko konferenco ZROP, ki bosta izvedeni v marcu mesecu.

D. V.

STARI ODBOR ŠE ZA ENO LETO

Tržiški invalidi so imeli v nedeljo dopoldan redno letno skupščino, na kateri so pred začetkom dnevnega reda predvajali članstvu dva dokumentarna filma. Na skupščini so se pogovorili o invalidskih in pokojniških zakonodaji.

Po zadnjih spremembah invalidiške zakonodaje je delno izboljšano stanje osebnih invalidov, a v tej organizaciji so le tri družinske invalidske upravičenke ki imajo pravico do 100 N-din na mesec. Druge družinske upravičenke so se zaradi tega nekoliko razburjale. Govor-

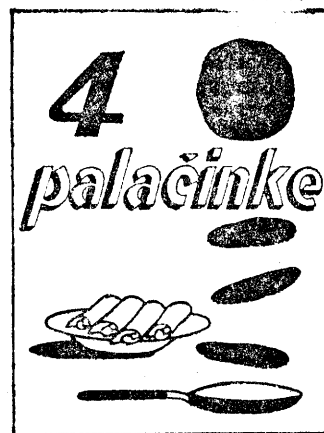
nikli so močno kritizirali pokojniško zakonodajo zaradi velikih razlik med stari in novimi pokojninami. Tudi stanovanjske zadeve še vedno niso dovolj urejene, ker nekaj invalidov še stanuje v slabih stanovanjih, vendar si boljše ne morejo privoščiti, ker imajo prenizke osebne dohodke. Športna ekipa tega združenja je v preteklem letu prejela pokal, plaketo in diploma.

Pogovorili so se tudi o centralnem spomeniku, za katerega je že zbranih okoli osem milijonov S-din finančnih sredstev.

Zasluge za to gredo predvsem predsedniku ZBZ Andreju Peharcu.

Združenje VVI vsestransko sodeluje z referatom in komisijo za invalidske zadeve pri občinski skupščini Tržič. Lani je ta komisija podelila 29 članom zimsko pomoč. Odborniki združenja pa so obiskali bolne člane in jih tudi obdarili.

Skupščine združenja VVI se je udeležilo zelo veliko število članov, ki so ugotovili, da je dosedanj odbor VVI zelo dobro delal in so ga zato ponovno izvolili še za nadaljnje leto.

OB TABORNEM OGNJU

druge spoštujejo, lepo delati...

Potem se je od Jožeta poslovil še predsednik občinske skupščine profesor Zbrizaj, ki je dejal, da bi želel, če bi takih in podobnih bilo še več. Taki in podobni so namreč jamstvo, da je denar, ki ga skupščina daje krajevni skupnosti, dobro naložen. Obenem je tudi poudaril, da postaja krajevna skupnost Katarina zgled, kako je treba s pomočjo vseh občanov urejati vse skupne zadeve in nenehno izboljševati razmere. Take skupnosti kot je katarinska, bo občina še nadalje podpirala...

Ali ni res, da smo si zelo različni? Eni komaj čakajo, da odslavimo svojega delavca, ker ga spoštujejo samo takrat, ko ga potrebujejo, drugi pa v njem spoštujejo in cenijo predvsem človeka-soustvarjalca našega družbenega reda.

ZDRAVKO VIDRIH

Bil je navaden delovni dan

Bil je navaden delovni dan na občinskem odboru ZZB NOV Ljubljana-Moste-Polje. Dan, kot vsi v letu. Ljudje so prihajali, povpraševali, potožili svoje težave, člani odbora pa so svetovali, obljubili pomoč, ukrepali. V delovni sobi občinskega odbora ZZB NOV je bilo živahno ves dopoldan. Sedel sem v kotu in opazoval ljudi, ki so prišli na občinski odbor po pomoč, poslušal razgovore z njimi in zapisal v svojo beležnico marsikaj zanimivega. Okrog miz, prekritih z različnimi papirji in mapami, so tega dopoldneva sedeli in se pogovarjali s strankami Franc Taurer — predsednik občinskega odbora ZZB, Franc Lamberger — podpredsednik, Stane Zupančič — tajnik, Stane Keber — predsednik komisije za priznanje posebne delovne dobe, Ivan Mahnič — ureja zadeve ZROP, Janez Pangeršič — blagajnik, pozabiti pa ne smemo tudi na Adelo Velušček — tajnico na občinskem odboru ZZB.

»ZELIM KUPITI STANOVANJE...«

Prvi je potrkal na vrata občinskega odbora Alojz Kerše iz Polja 213. Je upokojen. Že 8 let ima težave s stanovanjem oziroma z lastnikom stanovanja. Ljudje so pač taki, da se nekateri ne razumejo med seboj, to pa rodi marsikateri stanovanjski problem. Sedaj bi tovariš Kerše stanovanje kupil in bi si vanj napeljal vodo, katerega sedaj v stanovanju nima. Za posojilo ga je moščanski občinski odbor napotil na komisijo za stanovanjske zadeve borcev pri Mestnem svetu, kjer se bodo odslej zbirala sredstva za stanovanjske zadeve borcev.

NAJTEŽE JE ZAČETI...

»Z močim si želiva zgraditi hišo. Pet nas je doma. Drug drugemu smo napoti, ker imamo majhno stanovanje. Trije otroci — od teh dva hodita v šolo — pa potrebujejo prostor...« Tako je povedala tovarišu Lambergerju Alojzija Jeršin, gospodinja iz Zaloga 16. Opeko sta z močim izdelala sama. Toda zemljišča še nimata. Bajne na moščanskem koncu, v Zalogu ali Polju, zahtevajo prodajalci tri do štiri tisočake za kvadratni meter.

»Zelo pogumni ste, da boste zidali pri eni plači,« je menil tovariš Lamberger. »Sredstev za zdaj ni, niti pri organizaciji niti pri občinski skupščini. Letos gredo sredstva za stanovanjsko gradnjo v sklad na Mestni svet. Po mojem mnenju bodo taja sredstva, stekla meseca maja. Toda pravilnik komisije postavlja pogoje, da ima prosilec priznano dvojno delovno dobo. Jo imate?«

Tovarišica Jeršinova pravi, da je njena vloga za priznanje posebne delovne dobe še v postopku. »No, počakajte na rešitev. Nato prosite za lokacijo in tako naprej. Glede najstarejše hčerke pa le pojdite na zavod za zaposlovanje, kjer bo poklicni svetovalec že našel za 14-letno dekle kakšen primeren predlog za šolanje ali zaposlitev, pri nas pa vložite prošnjo za pomoč pri šolanju otroka, ker, kot vidim, imate nizke dohodke.«

KRIVCA NE MOREJO NAJTI

V ulici Ob Ljubljani, nasproti »Teola«, onstran Ljubljane stoji skupina vrstnih hiš, katere so v združeni gradnji zgradili za borce. Tega dne je na občinski odbor prišla tudi Ana Izanc, ki stanuje v eni izmed teh hišic. Pravi, da potrebuje posojilo za popravilo strehe (še skoraj nove) hišice. Graditelj je namreč napravil slabo streho in sedaj jo je že treba

Doslej je živel pri svoji bivši ženi v istem stanovanju. Toda razumljivo se je kal spora zaradi pomanjkanja prostora med bivšima zakoncema še bolj razbohotila. Ko je tega dne prišel tovariš J. A. na občinski odbor ZZB NOV, je bil do kraja obupan. Med jokom je ponavljaj, naj mu že enkrat rešijo stanovanjsko vprašanje. Poleg vsega hudega je bolan na pljučih. To

srednjih let, ki ob obisku na občinskem odboru ZZB Moste-Polje iz neznanih razlogov ni hotel zaupati imena. »Sem 90-odstotni invalid. Prejemam 247 novih dinarjev invalidnine. To reje me preživlja žena, jaz pa doma gospodinjam. Zelo rad bi delal, pa dela ne dobim nikjer. Sedaj sem dobil možnost, da me neka zagrebška založba zaposli kot akviziterja. Za ta posel pa

cev. Pereča vprašanja pa so v raznih občinah različna. Mimogrede sem še povprašal, s kakšnimi vprašanji se bo odbor pretežno ukvarjal v prihodnosti. Odgovoril je Franc Lamberger: »Pričakujemo, da bomo imeli največ dela s priznavalnimi, pomočjo pri šolanju in s posojili za stanovanjske zadeve.«

-žč-

Na kraju partizanskih borb so postavili smučarski dom

Na pobočjih Kuka na naši zapadni meji v bližini kraja, kjer so borci operativnega štaba za zapadno Primorsko v začetku pomladi leta 1945 uničili v zadnji bitki močno nemško pehotno kolono, stoji sedaj smučarski dom. Pobudo zanj je dala planinsko društvo Kobarid, uresničitev načrta pa je izvedlo turistično društvo. Nekdanji borci NOV, rezervni oficirji, mladina, domačini in drugi so prispevali za več kot 10 milijonov S-din prostovoljnega dela. Pomagale so tudi gospodarske organizacije. Ob smučarskem domu je dograjen tudi sistem omrežja treh žičnic-vlečnic, na katerih se med šolskimi počitnicami vadijo mladi smučarji tečajniki, Marljivo pa se objektov poslužujejo tudi ostali smučarji s to in onstran meje.

Just Perat

krat je morda po dolgem času stopil na ulico s srečnim obrazom: na občinskem odboru so mu povedali, da se bo lahko v nekaj dneh vselil v stanovanjski blok nasproti javnih skladišč, v garsonjero v 4. nadstropju.

ZELI ODKUPITI PROSTOR, KJER JE POKOPAN NJEN SIN

»Tovariš Ivan Fajdiga z republiškega odbora ZZB NOV Slovenije me je napotil k vam,« je povedala Alojzija Zupančič iz Pokopališke ulice 24 v Ljubljani. »Rada bi odkupila zemlji-

potrebujem avto. Slišal sem, da imajo invalidi pri nakupu osebnega avtomobila popust. Bi ga lahko dobil tudi jaz?« Tako je na kratko povedal tovariš, aktivist od leta 1941, drugače bivši gostinski delavec.

»Žal vam moram pojasniti,« je dejal predsednik Taurer, »da avtomobila ne morete kupiti ceneje, tj. z regresom, ki so ga deležni invalidi glede na stopnjo, vrsto invalidnosti in socialni položaj, ker niste zaposleni. Menim, da je določba pravilnika, ki tako pravi, krivična, saj bi se tudi upokojeni invalidi radi vozili po opravih.«

»VZDRŽEVANJU SPOMENIKOV SMO TEŽKO KOS...«

Zadnji obiskovalec je bil inž. Metod Hočvar, svetovalec za komunalne zadeve v tajništvo občinske skupščine Ljubljana-Moste-Polje. Želel je, naj bi občinski odbor napisal poročilo o stanju spomenikov NOB na območju moščanske občine ter predlagal, katere spomenike naj bi občina oskrbovala v okviru komunalne dejavnosti oskrbovanja zelenice. »Pristojnim organom občine želimo podati pravo sliko o stanju spomenikov NOB. Vidimo, da mnogi niso urejeni, kot bi bilo treba. Po analizi stanja bomo podali primeren predlog svetu za urbanizem in komunalno dejavnost občine,« je dejal inž. Hočvar. Predsednik Taurer je nato dejal, da je na območju občine 38 spomenikov in 40 spominskih plošč. »Za plačilo za njihovo vzdrževanje je naša organizacija večkrat v skripeh. Želimo, da bi neka občinska služba prevzela urejanje spomenikov, mi pa bi sodelovali. Toda z zelenicami imamo še najmanj težav; največje so z urejanjem spomenikov samih.«

Delovni dan občinskega odbora ZZB NOV Moste-Polje je bil pri kraju. Dobil sem vtis, da imajo člani odbora posluh za urejanje raznih problemov bor-

Nova vlada v Avstriji

Precej dolgo so se širile vesti in domneve o spremembi v avstrijski vladi. No, pred kratkim pa je do te spremembe prišlo in je sedaj tudi zvezni kancler potrdil Klausovo III. vlado.

Vzrok vladne krize je treba iskati v stalno slabšem gospodarskem stanju, v draginskem valu, v velikem proračunskem deficitu in v zunanjepolitičnih neuspehih, posebno še v urejanju odnosov v EGS v Bruslju in južnotirolskega problema v Rimu.

Najpomembnejše spremembe v avstrijski vladi so v pritegnitvi dr. Withalma, generalnega sekretarja ÖVP (avstrijske ljudske stranke) za podkanclerja vlade. Withalm je »steber« ÖVP in je znan kot eksponent desne ostrejši smeri proti delavskemu gibanju. Sedaj bo odločilno vplival na vladno politiko. Finančni minister je univerzitetni prof. dr. Koren, od katerega pričakujejo, da bo skupaj z novim ministrom za trgovino Mittererjem izvedel nadaljnje opuščanje državišne industrije in uvedel tako gospodarsko politiko, ki je v interesu velekapitala. Sorenias je notranji minister, a dr. Waldheim, poklicni diplomat, pa zunanji minister. Nadalje je Pisa državni sekretar za informacije ter Bürkle in Minkowitsch nadaljnja državna sekretarja v preostalih ministrstvih za uk, justico, kmetijstvo, socialno upravo in obrambo. Novi sekretar za informacije naj bi koordiniral vladno propagando, se pravi, da je prevzel nehalno nalogo ponovno dvigniti ugled vladne dejavnosti ÖVP, kajti ljudstvo je o tej imelo v zadnjem času le slabo sliko. Avstrijska ljudska stranka (ÖVP) je namreč v prejšnjem letu pri vseh deželnih in občinskih volitvah doživela hude izgube in se upravičeno boji, da bo pri prihodnjih volitvah izgubila večino.

Komentarji avstrijskega tiska o novi vladi niso bili nič kaj prijazni. »Arbeiter Zeitung« piše: »Ministri odhajajo, ministri prihajajo, toda zastarele in pletke

Prva občinska skupščina ZZB je bila v Dolnji Lendavi

Občinske skupščine ZZB NOV, ki so vrhovni organ Zveze v občini, se sklicujejo vsako drugo leto. Lani jih ni bilo. Prav taka skupščina je bila letos 27. januarja v Dolnji Lendavi, tej je prisostvoval tudi sekretar republiškega odbora Stane Bizjak.

Iz poročila o dveletnem delu, prebranega na tej skupščini, je razvidno, da so združenja borcev, rezervnih oficirjev in podoficirjev ter vojaških vojni invalidov opravila svoje skupščine že v decembru ob zadovoljivi udeležbi članstva. Na skupščinah je prišla do izraza velika politična aktivnost članstva združenj, razpravljali pa so tudi o zadevah, ki zanimajo določene skupine članov, tako o priznavanju posebne dobe, o pravicah kmetov-borcev, o posojilih za popravila hiš, o zaposlovanju otrok borcev, predvsem pa o gospodarskih razmerah v občini. Naglasili so tudi, da je občina lani dobila od republiškega odbora tri milijone S-din za kredite kmetom borcem za popravila hiš. Ker pa je k temu dodala tudi občina 3 milijone S-din, je za te kredite na voljo 6 milijonov S-din.

Poročilo navaja tudi težave z urejanjem statusa svojih članov, ki so jih v letu 1942 okupatorji izselili v Sarvar na Madžarskem. Ta kraj je lani obiskalo 70 članov, po večini svojcev v Sarvaru umrlih internirancev.

V občini so urejene vse stanovanjske zadeve borcev, le v Dobrovniku imajo še neurejen kritičen stanovanjski primer svojega člana.

V združenjih in sekcijah VVI je v tej občini le še 199 članov, a delo teh organizacij je najbolj zadovoljivo. Pri organizacijah rezervnih oficirjev in podoficirjev pa imajo težave z udeležbo na sestankih in predavanjih. Le pri strelskih vajah je udeležba zadovoljiva.

Aktivnost občinskega odbora ZZB NOV Dolnja Lendava pa je prišla do izraza v vsestranskem sodelovanju z občinsko skupščino, družbeno političnimi organizacijami, s komisijo za vprašanja borcev in invalidov v organiziranju proslav ob dnevu borca in dnevu JLA itd.

V razpravi, ki je sledila poročilu, je beseda stekla predvsem o razvijanju tradicij NOV in o sestavljanju skupne kronike z občinskim odborom ZZB NOV Murska Sobota. Govorili so tudi od odpusta delavcev in med njimi 9 borcev iz gospodarskih podjetij v občini.

Sekretar republiškega odbora ZZB NOV Slovenije pa je govoril o politični aktivnosti članstva združenj in o sodelovanju z družbeno političnimi organizacijami. Nakazal je tudi potrebo utrjevanja združenj po krajevnih skupnostih.

Skupščina je pokazala, da je organizacija ZZB NOV v Dolnji Lendavi pomemben družbeno politični činitelj, ki je že precej utrdila svoje temelje, a ji je do popolnih uspehov potrebnih še več prizadevanj.

Vse lovce in druge lastnike kožuhovine OBVEŠČAM,

da strokovno strojim, barvam in čistim vse vrste kožuhovine

Strokovne nasvete lahko dobite pismeno ali osebno vsak torek in sredo od 9. do 13. ure.

STONE ČRNIVEC

LJUBLJANA, Opearska 23

Poverjeniki — naročniki

Javljajte nam naslove vseh tistih, ki bi želeli postati naročniki na TV 15.

Za vsakega novega naročnika izplačamo 200 starih dinarjev provizije.

popraviti. Pravijo, da je isti graditelj postavil okrog 180 takih hišic širom po Ljubljani, in doslej so morali za popravila potrošiti že težke milijone. Krivca pa niso mogli najti. Na občinskem odboru so tovarišici Izancovi obljubili pomoč, kajti kot snažilka z dvema otrokoma sama ne bi zmogla popravila strehe.

BOLNIK JE DOBIL STANOVANJE

J. A. ima 46 let in je upokojen. Že 4 leta je razvezan.

šče, na katerem leži grob moje-ga sina, ki je padel v bojih na Orljem tik pred osvoboditvijo. Povejte mi, ali je to mogoče? Na koga naj se obrnem?« Tovariši na občinskem odboru ZZB NOV Moste-Polje pa ji tokrat niso mogli ustreči. Obljubili so, da se bodo pozanimali, kako je z zadevo in da jo bodo obvestili.

KRIVIČNA DOLOČBA

To, da invalidi danes težko dobijo službo, teže kot zdravi delavci, je, potožil tudi tovariš

Kombinat »MLINOTEST« Ajdovščina

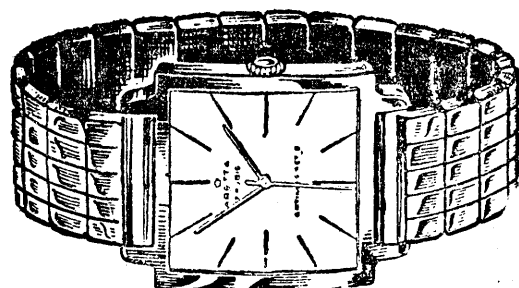
izdeluje prvovrstne testenine, jajčne in navadne, v zelo širokem asortimentu

Potrošniki — prepričajte se o izredno dobri kvaliteti naših testenin.

v Radence
po zdravje

za bolezn
LEDVIC

MED ELEGANTNIMI IN TOČNIMI URAMI NAJCENEJŠA, VELIKA IZBIRA TIPOV IN MODELOV

☆
ARETTA

DARWIL soc. N. C. — Trst

Piazza S. Antonio Nuovo 4 — I. nadstropje

telefoni 61-932, 36-231, 28-034

GENERALNO ZASTOPSTVO V VSEH DRŽAVAH

Velika izbira ur po izredno ugodnih cenah — zlatnina iz 14-karatnega zlata, 18-karatnega in 22-karatnega zlata s posebnim popustom in jamstvom.

Najrazličnejše vrste stenskih ur in budilk.

● prodaja na veliko in drobno ● izredni popusti ● tovarniške cene

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

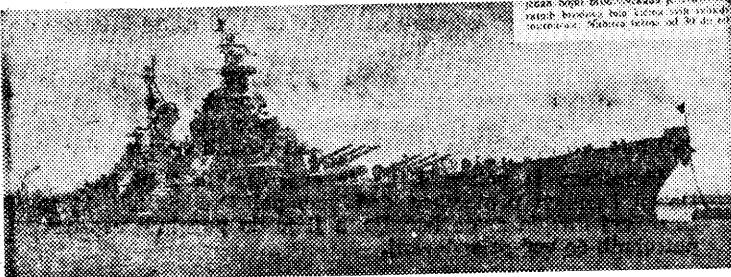
Reaktiviranje
bojnih ladij?

Ameriški obrambni minister Mc Namara je pred kratkim izjavil, da razmišlja, če ne bi bilo morda koristno reaktivirati eno ali več bojnih ladij. Kot je znano, teh ladij že od 1958. leta dalje ni več nobena vojna mornarica na svetu, čeprav so bile še nedavno njihovo ogrožje. Težke so od 30 do 60 ton, posebno spošto-

VOJAŠKA VEDA
IN TEHNIKA

vanje pa vzbujata njihov oklep in ogromna moč njihovih topov. Bojne ladje imajo namreč po deset ali dvanajst topov s kalibrom od 300 do 400 mm.

Te ladje so gospodarile na morjih vse dotlej, dokler so bile vojne mornarice navezane le na ladijsko topništvo. Ko pa so začela prevladovati letala in rakete, so postale odveč. Navzile temu pa so Američani štiri take ladje še zadržali v rezervi in sedaj razmišljajo, če bi jih bilo koristno uporabljati v Vietnamu in še drugod, kjer ni nevarnosti, da bi se spopadli z

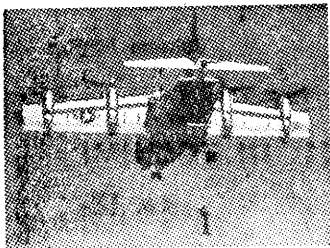
najsodobnejše oboroženim nasprotnikom na morju.

Na sliki vidimo ameriško bojno ladjo »Missouri«, ki ima 45.000 ton. Od njene oborožitve pa je treba omeniti 9 topov s kal. 406 milimetrom, 12 topov s kal. 127 mm, 80 protiletalskih topov s kal. 40 mm in 48 protiletalskih topov s kal. 20 mm.

Kombinirani helikopter
XH-51A

Ta je izdelek ameriške firme Lockheed, odlikuje pa se po tem, da ima razen glavnega rotorja še nosilne površine kot letalo in pomožni reaktor. Doslej so z njim dosegli največjo hitrost 490 kilometrov na uro.

Se večje hitrosti pa je moč doseči z letali, katerih motorji se iz vodoravne lege lahko premikajo v navpično in nasprotno. Če je njihova lega navpična, potem se dvigajo v zrak kot helikopterji; če je poševna, se vzpenjajo kvišku bolj ali manj strmo; če pa je vodoravna, potem pa lahko lete vodoravno kot vsako drugo letalo na propellerski pogon. Pri nekaterih vrstah letal pa niso gibljivi posamezni motorji, temveč kar vse krilo z motorjem vred. Tak primer je tudi z ameriškim letalom XC-142 A, ki ga vidimo na spodnji sliki.

Ameriško letalo XC-142 A z gibljivimi krili

To transportno letalo, ki ga ameriška vojska že uporablja, lahko leti s hitrostjo do 700 kilometrov na uro. Njegova nosilnost znaša 1650 kg, ima pa 430 km dosega.

Križarka
»Admiral Nahimov«

Sovjetska vojna mornarica ima le najmanj dvajset križark, izmed katerih jih štirinajst spada v razred »Sverdlov«. Ena izmed teh je tudi križarka »Admiral Nahimov«, ki jo vidimo na sliki, posneti v sevastopolskem pristanišču.

Poglavito orožje križarke razreda »Sverdlov« je dvanajst topov 152 mm. Na nekaterih križarkah so odstranili po en topniški stolp (vsaka križarka ima štiri take stolpe) in namesto njega postavili rampo za izstreljevanje raket. Križarke pa imajo razen teh topov oz. raket še po 12 protiletalskih topov 100 mm, 32 protiletalskih topov 37 mm in 12 torpednih cevi. Bočni oklep je debel 100, krovni pa 125 mm.

Te križarke imajo 15.450 ton oz. 19.200 ton, če so povsem opremljene za plovbo in boj. Dolge so 210, široke pa 22 metrov. Dosežejo lahko kakih 65 kilometrov na uro. Na vsaki križarki je kakih tisoč mož posadke.

Neuspeh »bliskovite vojne« proti ZSSR

ŠE VEDNO JE PRECEJ RAZŠIRJENO ZMOTNO MNENJE, ČEŠ DA SO V PRVIH MESECIH NEMŠKO-SOVJETSKE VOJNE NACISTIČNE ENOTE SKORAJ NEMOTENO IN BREZ VEČJIH IZGUB PRODIRALE V GLOBINO SOVJETSKE ZVEZE IN DA STA ZA NJIHOVO ZAUSTAVITEV POTEMTAKEM ZASLUŽNEJŠA OGROMNO SOVJETSKO PROSTRANSTVO IN HUDA ZIMA KOT PA OGROČEN ODPOR SOVJETSKIH ENOT IN VELIKE IZGUBE, KI SO JIH BILE TE PRIZADEJALE SOVRAŽNIKU. IZ PODATKOV, KI JIH NA PODLAGI POROČIL NEMŠKEGA VRHOVNEGA POVELJSTVA IN GENERALPOLKOVNIKA HALDERJA OBJAVLJA SOVJETSKI »VOENNOISTORIČESKI ŽURNAL«, PA JE VIDETI, DA JE NACISTIČNA NEMČIJA ŽE V PRVIH DEVETIH MESECIH VOJNE IZGUBILA TRETJINO SVOJIH OBOROŽENIH SIL

Podatki, ki jih v svojem dnevniku navaja nemški generalpolkovnik Halder, dokazujejo, da so znašale nemške izgube v obdobju med 22. junijem 1941, ko je izbruhnila vojna, do 16. julija 1941 povprečno po 4.000 do 4.200 mož dnevno. Zlasti hude izgube so bile med oficirji. Halder pravi, da so bile precej občutnejše kot pa v prejšnjih vojnah. Pri napadu na Poljsko so izgube pri povprečnem kadru znašale le 1,95 odst. ranjenih, 4,6 odst. ubitih in 1,35 odst. pogrešanih glede na skupne izgube. Nekoliko hujše izgube so imeli v operacijah proti Franciji, Bel-

to pa so čedalje bolj naraščale. Do sredine julija je bilo vsakega dne ubitih, ranjenih ali pogrešanih povprečno po štiri tisoč mož. To število pa se je v drugi polovici julija (boji pred Smolenskom, pri Vjazmi in za Kijev) dvignilo na 7.000 mož. Najhujše izgube v vsej poletno-jesenski kampanji pa so Nemci imeli v avgustu 1941, ko so izgubili skupno 227.800 mož (v 26 dneh) ali povprečno skoraj devet tisoč mož dnevno. V nekaterih dneh pa so bile izgube še veliko hujše. Tako na primer so Nemci med 7. in 13. avgustom imeli celo do 17.000 mrtvih, ranjenih ali pogrešanih.

Prva polovica septembra je bila nekoliko mirnejša. Zato so se nemške izgube znižale na 1.500 do 3.000 mož dnevno. V drugi polovici so bili bolj hujši, nemške izgube pa večje (povprečno po 4.000 do 6.000 mož dnevno). Hude izgube pa so Nemci imeli tudi v oktobru, ko so sprožili svojo prvo ofenzivo proti Moskvi.

Do konca poletno-jesenske kampanje (do začetka decembra) so skupne sovražnikove izgube (brez bolnih in ozebljih) znašale 775.000 mož, torej povprečno po 140.000 mož mesečno.

Iz teh števil je videti še nekaj drugega: Nemci so lahko mirno poslali proti Sovjetski zvezi svojo vojsko, ne da bi imeli skrbi s kakim drugim bojiščem. Zunaj sovjetsko-nemške fronte so Nemci izgubili med junijem in decembrom 1941 le 8.400 mož. To je tako nizka številka, da za verjetnost ni mogla ničesar pomeniti.

Občutne izgube je Nemcem prizadejala sovjetska protiofenziva pri Moskvi (december 1941 – marec 1942). V tem obdobju so Nemci izgubili povprečno po 95.000 mož mesečno (med njimi kakih 20.000 ubitih). Proti koncu februarja

1942 so znašale skupne nacistične izgube, ki so jih imeli od začetka vojne dalje, več kot milijon mož. Do konca marca 1942 se je število dvignilo že na 1.107.000 mož. To pa je že skoraj tretjina vsega vo-

jaštva, ki so ga takrat imeli Nemci (3.800.000 mož).

Ti zgodovinski podatki prepričljivo pobijajo trditve nekaterih zahodnih falzifikatorjev zgodovine, češ da sta zaustavila Nemce jesensko deževje in

zimski mraz, in dokazujejo, da je nemška »bliskovita vojna« propadla predvsem spriču izredno hudih izgub, ki jih je bila prizadejala nacističnim napadalcem sovjetska vojska že v prvih mesecih vojne,

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM?

Spet gledate fotografijo, o kateri v muzeju ne vedo, kaj predstavlja, kdo jo je posnel in kje, kdo so ti tovariši na sliki. Le to lahko sklepamo po uniformah in orožju, da izvirajo iz zadnjih bojev za osvoboditev, saj imajo borci angleške uniforme in orožje ter opremo, plašče pa ne nosijo več. Kdo bo na sliki spoznal sebe ali svoje znance? Kje je fotograf ujel skupno borcev pri kosilu? Sporočite nam! — Glede fotografije v letošnji 3. številki, ki predstavlja skupino borcev pred nekim skednjem pri politični ali vojaški uri, nam je tovariš Janez Stros-Dolinar s Stare Fužine 39 v Bohinju sporočil, da je nastala v začetku februarja 1945 v Mihelji vasi pri Crnomlju pred Matičkovim skednjem. Na njej je del borcev komandne čete 14. brigade, ki je varovala glavni štab med vojaško uro. Eden izmed njih je tovariš Stros, to se pravi tisti, ki po papirju v njegovih rokah, obliki in našitkih sodimo, da predava, saj je bil četni poveljnik. Na njegovi desni strani sedi kurir Matevžek, na skrajni desni strani pa je zastavnik Mičo, doma na Hrvaškem. Pod njim je »Štefan Štefan« s Pliberka na Koroškem

Borci 31. divizije!

V soboto, 10. februarja t. l., bo z začetkom ob sedmih zvečer v spodnji dvorani Doma JLA v Ljubljani tradicionalno srečanje nekdanjih borcev Gradnikove, Prešernove in Vojkove brigade ter drugih enot 31. divizije.

MNOGI VOJAŠKI STROKOVNJAKI TRDIJO, DA SO CENENA IN UČINKOVITA PROTITANKOVSKA SREDSTVA ŽE PREMAGALA TANKE

Mar tankom bijejo zadnje ure?

Vojaški strokovnjaki ameriške vojske in zahodnonemškega »bundeswehra« že štiri leta pripravljajo nov tank, ki naj bi po svojih bojnih lastnostih ustrezal skoraj vsem zahtevam sodobnega jedrskega vojskovanja. V začetku oktobra so po medsebojnem dogovoru prvič obvestili javnost o podrobnostih novega ameriško-nemškega tanka, ki so ga bili krstili za »MBT-70« (»glavni bojni tank 1970. leta«).

Takrat so objavili, da tank tehta 50 ton, da brez dodatnega goriva lahko prepelje 640 kilometrov dolgo pot, da doseže skoraj 70 kilometrov hitrosti na uro in da »ta najnovejši čudež« stane nič manj kot 600.000 dolarjev! Znano je tudi

to, da vodne ovire lahko obvlada z vožnjo po dnu, da ponoči odkriva cilje z infrardečimi napravami in drugimi posebnimi napravami, razdaljo do cilja pa meri s pomočjo lasersja.

Naprave v tanku so povseni avtomatizirane, zaradi česar je bilo mogoče zmanjšati posadko s štiri ali petih na tri tanke, zelo zamaščen sodobni stabilizacijski sistem pa omogoča, da je top s kalibrom 152 mm nenehno usmerjen na cilj — celo tedaj, ko tank vozi po razrtanem zemljišču. Top lahko strelja ne le s klasičnimi in protiolepnimi granatami, temveč tudi z vodljivimi izstrelki »shil-lagah«.

Tank ima poseben hidravlični sistem, s katerim je mogoče

kupolo dvigati ali spuščati za pol metra. Tako tank v boju lahko zmanjša svoj obris. Razen tega pa tank lahko dviga sprednji, zadnji ali katerikoli bočni del, da bi mogel čim lažje manevrirati tudi po slabem zemljišču. Posadka v notranjosti tanka je povsem varna pred jedrskimi, bakteriološkimi in kemijskimi učinki, ima pa poseben vizir, skozi katerega člani posadke lahko opazujejo v krogu 360 stopinj. Čeprav vojaški strokovnjaki tega ne omenjajo, je vendar očitno, da top tega tanka lahko uporablja tudi granate s taktičnimi jedrskimi bojnimi glavami.

Približno ob istem času, ko so bili objavljeni podatki o tem ameriško-zahodnonemškem tanku, je začel britanski vojaški tisk zelo pohvalno pisati o najnovejši verziji britanskega tanka »chieftain«, ki je uspešno prešel hude preizkušnje na jenskih manevrih britanske Renske vojske. Za top s kalibrom 120 mm, ki ga ima ta tank, vojaški strokovnjaki trdijo, da je doslej izmed vseh tankovskih topov še najboljši.

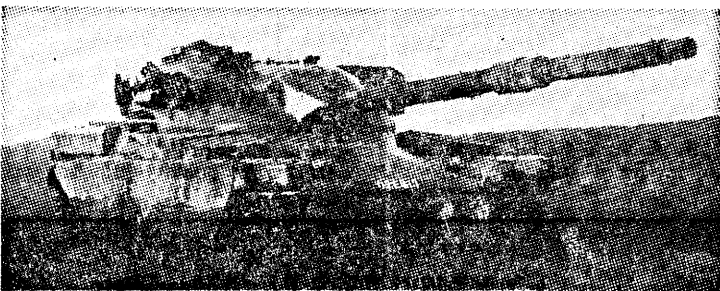
Ko gre za ta dva najnovejša uspeha tankovske tehnike, pa je ironija v tem, da britanska vlada čedalje bolj in resneje dvomi v bodočnost tankov na bojišču. Menda ima v rokah zanesljive podatke, po katerih bodo že v drugi polovici 1970. leta izdelovali tako dovršene sisteme protitankovskih sredstev, da

jim ne bosta kos noben tankovski oklep in nobena hitrost.

Med glavnimi razlogi, zaradi katerih tank nima bodočnosti, omenjajo proizvodne stroške. Po uradnih podatkih stane vsak tank »chieftain« kakih 280.000, po neuradnih pa celo več kot 340.000 dolarjev. Iz teh

proti cilju usmerjajo prek žice, že nadomeščajo s popolnejšimi vrstami hitrejših nadzvočnih izstrelkov. Za usmerjanje na cilj uporabljajo namesto žice toplotno sevanje, televizijo in druge elektronske sisteme, ki so za motnje neobčutljivi.

Izstrelki, ki jih navajajo na cilj s pomočjo toplotnega sevanja, bodo učinkoviti kljub temu, če bodo tanki maskirani. V nočnih bojih pa bodo z ustreznimi elektronskimi napravami dosegli to, da tudi tema ne bo za tanke nobena prednost. Vsem tem sodobnim napravam za

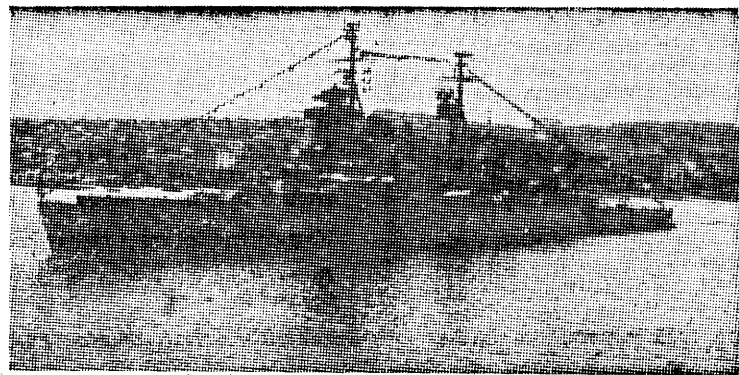
BRITANSKI TANK »CHIEFTAIN«

podatkov je kaj lahko ugotoviti, da zaradi omejenosti obrambnega proračuna ni mogoče izdelati toliko tankov, kolikor jih bojišče potrebuje. Z enim samim protitankovskim izstrelkom pa je mogoče to vrednost »v hipu sežgati«. Tak izstrelak stane le 1.500 dolarjev. To pomeni, da je mogoče za en tak tank »MBT-70« dobiti 430 protitankovskih izstrelkov.

Kot najpomembnejši razlog, da tanku bijejo zadnje ure, pa navajajo izredno nagel razvoj naprav za usmerjanje v protitankovskih izstrelkih. Današnje protitankovske izstrelke, ki jih

usmerjanje se tanki lahko upro le z nekoliko večjo hitrostjo, nekoliko boljšim oklepom, močnejšim motorjem in učinkovitejšim orožjem, pri čemer pa je treba pri vsaki vrsti tanka doseči ustrezno ravnovesje.

Iz vsega tega sledi, da bodo tanki, ki so izredno drago in sorazmerno počasno orožje, čedalje bolj »videni in opazen« cilj za veliko družino protitankovskih izstrelkov. Tanki bodo na bojišču čedalje manj pomembni, dokler se ne bodo morali nekega dne — morda že v drugi polovici prihodnjega desetletja — povsem umakniti z bojišča.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

SKRIVNOSTNI RUŠILEC

Dragoceni dokumenti, ki so jih bili našli na zaplenjenem rušilcu »Lejla«, so pripomogli k zlomu antantnega pohoda proti mladi sovjetski državi

Življenjske rušilca »Lejla« vsebuje mnoge bojne dogodke; eden izmed teh pa je bil pomemben še za kaj drugega in ne le za mornarico. Kot si ni mogoče zmagovitega začetka oktobrske revolucije zamisliti brez križarke »Aurore«, tako je tudi zgodovina rušilca »Lejla« tesno povezana z eno izmed najzanimivejših epizod državljanske vojne. To pa z epizodo, ki je odigrala ustrezno vlogo pri zlomu tako imenovanega prvega antantnega pohoda proti sovjetski državi.

Leninova brzovjaka

Ko je Sergej Mirnovič Kirov 31. maja 1919. leta poročal na plenumu astrahanskega mestnega sovjeta, je o tej epizodi dejal samo tole:

»Na Kaspiškem morju je naša mornarica zaplenila parnik »Lejla«, na katerem so se vozili belogardistični agenti. Skušali so pobegniti, da bi se rešili. Pa ne samo zato, ker jim je bilo življenje drago, temveč tudi spričo naloge, ki bi jo morali opraviti. V rokah imamo material, ki smo ga našli pri njih.«

Kirov takrat ni omenjal nobenih podrobnosti o zajetju »Lejle«. Za branilce z vseh stra-

vzbujala misli o sabotaži ali izdaji. Od vas zahtevam najstrožje nadzorstvo...«

Šlo je za morskimi odred, ki so ga bili z Baltika poslali v ustje Volge. Ta odred je s svojimi petnajstimi ladjami — sedem rušilcev, dva nosilca min, štiri oboroženi parniki in še druge vojne ladje (odred je imel tudi štiri motorne čolne — lovce in osem letal) — formalno spadal v vojno rečno flotiljo, torej v obrambo Astrahana, volške delte in pomorskih dostopov k njej. Dejansko pa morskimi odred in flotilja nista bila povsem podrejena revolucionarnemu vojnemu svetu 11. armade in sta delovala samostojno. To pa je praktično pomenilo, da je bil pomorski odred nedelaven.

Tajno poslanstvo belih

Takšne so bile razmere pred odhodom dveh skupin ladij iz delte Volge na Kaspiško morje. Odplule pa so v vsaki skupini po štiri pomožne križarke (oborožene potniške ladje) Južnega rečnega odreda. Ze pri prvem preboju blokade, ki so ga bili izvedli še pred ukazom Kirova, so sovražnikove ladje nagnali v beg. Nato so sovjetske ladje preplule severni del morja in 1.

zorstvo morskimi poti prek severnega dela Kaspiškega morja, že napoveduje smer plovbe »Lejle«. To pot je sovražnik že davno imel za povsem varno.

Radijska postaja v Aleksandrovskem je bila zelo pomembna glede na to, da je bila na pol poti med Petrovskim in Gurjevim. Podatki, ki jih je bil imel revolucionarni vojni svet, so dokazovali, da je namenjena za vzdrževanje zveze med glavnimi sovražniki sovjetske oblasti. Skratka, skoraj ni bilo mogoče dvomiti v to, da ne bi med sifriranimi obvestili, ki jih je dan in noč sprejemala in oddajala radijska postaja v Aleksandrovskem, odkrili tudi podatke, ki bi se nanašali na obisk Denikinovega generala Petrovskega in predvideno vožnjo »Lejle«. Če se bo izkazalo, da je general posrednik med Denikinom in Kolčakom, bo njegovo zajetje pomembno ne le za Astrahan, temveč za obrambo vse republike.

Vse domneve Sergeja Mirnoviča Kirova, ki so se mu bile porajale ob primerjanju znanih dejstev, so bile potrjene petega dne po zavzetju Aleksandrovskega. Rušilec »Karl Lie-

njegova dva pribočnika so se sami ubili, dvaindeset drugih pa je bilo ujetih.

V generalovi kabini je bil strahoten nered. Vseposvoda so se valjali odprti kovčki, košare in razni predmeti, pa tudi mnogo paketov, pisem in časopisov. Beli so, kot je vse kazalo, skušali pred zajetjem uničiti čim več dokumentov. Vse papirje so mornarji takoj pobrali in jih oddali poveljstvu.

Nato so začeli zasliševati ujetnike.

»Kdo ste?« je povprašal komandant.

»Beli so me prisilno in nezakonito mobilizirali, med njegovo spremstvo pa sem prišel po golem naključju,« je odgovoril ujetnik.

»Vaše ime in priimek?«

»Imenujem se Iskander beg Ogl.«

»Oprostite, toda za Tatara vas ne bi nikoli imel.«

»Glejte, za kaj sploh gre. Po zakonito mobilizirani carstva vsem tistim, ki prestopijo v nekrščansko vero, ni treba služiti vojske. S tem prehodom sem dosegel, da mi ni treba v vojsko.«

»Kako pa ste se imenovali poprej? Kje ste bili v vojski?«

»Prej sem se pisal Aleksandrov. Sem pehotni oficir s činom poročnika. Dovolite mi, da se priključim vaši vojski,« se je nenadoma premislil ujetnik.

Nato so privedli naslednjega. Ta je izjavil, da je Ibrahim beg Ogl. Dejansko pa je bil Ivanov, topniški kapetan 2. razreda.

Celotno generalovo spremstvo so sestavljali oficirji. Čeprav so vsi imeli tatarska imena, so bili pravi Rusi. Med potniki so odkrili tudi nekdanjega odvetnika Sokolova, ki je potoval zaradi trgovskih poslov iz Odeše v Omsk. Ta je povedal, da je bilo potovanje Grišina — Almazova za bele zelo pomembno in da je general nosil od Denikina h Kolčaku zelo važne dokumente.

Nekoristna pomoč belim generalom

Zaplenjeni dokumenti so bili zelo dragoceni. Najprej so prebrali Denikinovo pismo, ki je bilo namenjeno Kolčaku. V njem je Denikin predlagal Kolčaku, naj njuni vojski potem, ko se bosta združili na bregovih Volge in na območju Samare in Saratova, samostojno prodirata proti Moskvi in naj šele tam pride do odločitve, kdo izmed njiju bo vladal Rusiji: »Na Volgi se ne smemo zadrževati, temveč je treba nemudoma kreniti nad Moskvo, srce boljševizma.«

Med dokumenti Grišina — Almazova so odkrili tudi izvirno pismo francoskega konzula v Odesi, ki je obveščal svojo vlado o velikem ropanju državne imovine v Denikinovi vojski. Konzul je opozarjal na nekoristnost nadaljnje pomoči belim generalom: »Razmetavanje denar, ki se nam ne bo nikoli obrestoval.« V nekem dnevniku pa so prebrali tole: »Potujemo kot odposlanci prijateljstva, toda nihče v generalovem spremstvu ni pripravljen v to, da ne bo prijateljstva že takrat konec, ko se bosta vojski združili in ko bo naš komandant, opit od uspehov, admiralu začel oporekati oblast.« (Kolčak je bil namreč admiral).

Ko so pregledali še druge dokumente, so ugotovili, da je bil Grišin — Almazov pooblaščen za pogajanja s Kolčakom glede skupne ofenzive belih armad.

Naslednjega dne po zajetju »Lejle« so iz Gurjeva vprašali, če je Grišin — Almazov odpoval dalje. Dolgo so razmišljali, kako naj odgovore, naposled pa so sporočili: »Da, odpotoval je.«

LADO AMBROŽIČ-NOVLJAN

Sovražnik se je ujel v past

Dne 29. januarja letos je minilo 25 let, kar se je v rajonu Krašica bila ena najbolj znamenitih bitk v Zumberku. Tedaj sta se nepričakovano srečali dve bojni skupini. Prva je bila operativna skupina petih slovenskih in hrvaških brigad (Tomšičeva, Gubčeva, Cankarjeva, Trinajsta proletarska in Četrta korundaska brigada), ki je imela nalogo začeti razbremenilne akcije v zaledju Karlovca in tako pomagati glavnini narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije, proti kateri so bili Nemci pravkar začeli znamenito četrto ofenzivo. Drugo skupino je sestavljalo okoli sedem italijanskih bataljonov, ki naj bi bili očistili zaledje Karlovca partizanskih enot.

Sestavek je prirejen po vojni-zgodovinski študiji Lada Ambrožiča-Novljana: Partizanska protiofenziva. (Op. ur.)

Sporazum o načinu in ciljih sodelovanja slovenskih in hrvaških brigad je bil kmalu dosežen. Dogovorjeno je bilo, da bodo vse tri slovenske brigade 29. januarja 1943 odkorakale v Zumberak, kjer se bodo na območju Krašice povezale s hrvaškimi brigadami, nakar se bo začela razbremenilna operacija v zaledju Karlovca na progi Zagreb—Karlovac. Ustanovil se bo skupen operativni štab hrvaških in slovenskih brigad z Milovanom Saranovićem kot komandantom in Markom Belinićem kot politkomisarjem na čelu.

Tako je bilo vse pripravljeno za začetek razbremenilne operacije v zaledju operativnega področja nemških, italijanskih, ustaških in četniških čet v četrti ofenzivi. Dne 29. januarja 1943 se je začela s prihodom slovenskih brigad ena največjih bitk v Zumberku.

Naloge partizanskih brigad so bile jasne. Kaj pa so pripravljali sovražniki? Videli smo, da je italijanski XI. armadni korpus dobil ukaz napasti Zumberak. Ambiciozni komandant tega korpusa general Gambari pa se ni zadovoljil samo z demonstrativnim napadom. V veliki tajnosti je pripravil načrt, s katerim bi strl udarno moč dveh hrvaških brigad, ki sta Italijanom že od Tanče gore dalje bili trn v peti.

V ta namen je sestavil dve grupaciji: zahodno, imenovano »Orifici«, in vzhodno. Zahodna je imela v svoji sestavi: 1. bataljon 23. pehotnega polka in 3. bataljon 24. pehotnega polka divizije »Isonzo«, 85. bataljon črnih srajc in bataljon »Nizza«. Ta skupina je bila pod poveljstvom divizije »Isonzo«.

Vzhodna grupacija pod poveljstvom divizije »Lombardia« je imela 2. bataljon 51. pehotnega polka, 105. bataljon črnih srajc, eno četo 73. pehotnega polka in dve četi tankov »L«.

Začetek operacije dne 29. januarja 1943.

Naloge obeh grupacij: vsiliti borbo partizanskim formacijam, »razmeščenim severno od železniške proge Jastrebarsko—Karlovac—Metlika, in jih nato na prostoru med Bukovico in Jerzino uničiti z manevrskim gibanjem štirih kolon, ki so krenile iz Metlike, Ozlja, Draganičev in Jastrebarskega.«

Ker sta bili obe grupaciji iz različnih divizij, je imel vrhovno poveljstvo nad obema skupinama general Gambari sam.

Iz sestave grupacij razvidimo, da je bila zahodna »Orifici« glavna, vzhodna pa pomožna. Njuni nalogi sta bili analogni tej razdelitvi.

Določena dne (29. januarja 1943) je v veliki tajnosti krenila zahodna grupacija »Orifici« iz Črnomlja in Metlike ter dosegla Vivodino, kjer je prenočila. Sestavljena je bila iz treh bataljonov, okrepjenih z gorskim topništvom in s težkimi minometi. V koloni je bilo tudi kakih 70 do 80 mul. Te so nosile težko oborožitev, municijo in hrano.

Naslednji dan, 30. januarja 1943, so se zarana začele pomikati vse velike sovražne sile koncentrično proti Krašici. Izohodični rajon zahodne skupine »Orifici« je bil v Vivodini, za vzhodno grupacijo pa Jastrebarsko, Novaki, Draganiči in Draganiči-Javanci. Razen teh je bil v Ozlju naveden fašistični bataljon »Nizza«, da udari ob ugodnem času z juga.

Skupno je sovražnik poslal prvi dan v boj šest italijanskih bataljonov, od tega tri fašistične, eno četo pehote in dve četi tankov. Razen gorskega topništva in težkih minometov v sestavi teh bataljonov je bilo organizirano sodelovanje s topništvom iz Karlovca, Ozlja, Metlike in Črnomlja. Skupina lahkih bombnikov je bila pripravljena za polet na poziv.

Udarec teh bataljonov je bil namenjen dvema brigadama, ki sta šteli skupaj kakih 1200 do 1300 borcev. Italijani so poskrbeli, da je bila v razmerju moči dosežena običajna norma 1:2 do 1:3 v korist napadalca, s čimer so mislili, da je uspeh v tej operaciji popolnoma zagotovljen. V svesti si ogromne premoči so razigrane kolone dne 30. januarja 1943 krenile v napad.

DOŽIVELI SO NEKAJ NEPRIČAKOVANEGA

Pri tem pa so Italijani doživeli nekaj nepričakovanega. Mislili, da slovenske brigade še vedno operirajo po Dolenjskem, so popolnoma zanemarili možnost srečanja z njimi v Zumberku.

Tako sta se 29. januarja 1943 pomikali proti Krašici dve dolgi koloni, ne da bi bili vedeli druga za drugo. Prva italijanska proti Vivodini, druga partizanska proti Vivodini. Pravzaprav so se slovenske brigade podale na pot že 28. januarja 1943. Cankarjeva brigada je odšla iz Črmošnjic v Brezje (njen 3. bataljon se je pri Selih spopadel z neko sovražno enoto in imel tri ranjene), za njo pa sta korakali Gubčeva in Tomšičeva brigada. Dne 29. januarja 1943 so bile brigade v vaseh Kašt, Radovica, Brezovica, Bušinja vas. Stabi brigad so potovali tako, da je bil mogoč hiter osebni kontakt z njimi in s štabom DOZ. Tega dne je popolnito prisel v Brezovico poseben kurir operativnega štaba hrvaških in slovenskih brigad. Prinesel je ukaz tega štaba, naj se brigade pomikajo proti Krašici po dobri cesti, ki vodi tja iz Vivodine. Zaradi osebnega kontakta štabov in ker so bile brigade zbrane na zelo majhnem prostoru, je bilo mogoče že čez eno uro in pol po prejemu ukaza nadaljevati pohod z vso kolono. Zemljišče je bilo težko prehodno. Pobočja Gornjancev se položno spuščajo proti Karlovcu. Številni potoki in reke so jih razdrli tako, da so polna globokih grap, dolin, majhnih kanjonov in strmin. Brigade so si izbrale sicer ovinkasto pot skozi Bušinj vas, Brezovico, Bojanjo vas, Radovico, Kašt in Dančulovce, a so se le izognile vsem utrjujajočim dolinam.

(NADALJEVANJE)

»KLI«

KOMBINAT LESNO
PREDELOVALNE INDUSTRIJE
LOGATEC

PROJEKTANTI — GRADBENIKI!

Pri projektiranju in gradnji stanovanjskih objektov uporabljajte naša kakovostna suhomontažna vezana okna in balkonska vrata. Individualnim graditeljem nudimo iz naše stalne zaloge iste izdelke v temeljno pleškani izvedbi. — Stalno v zalogi tudi esslinger rolete iz letvic, prevlečenih s plastiko in platnene zavese.

ni obleganega mesta na ustju Volge niso bile pomembne podrobnosti o zajetju neke ladje z belogardističnimi agenti, temveč le dejstvo, da so se sovjetske ladje prebile na Kaspiško morje. To pa navzlic sovražnikovi blokadi delte reke Volge in trikratni premoči sovražnika, ki je oblegal Astrahan s kopnega, z morja in iz zraka, pa tudi navkljub trditvam mornariških strokovnjakov iz štaba mornarice, češ, da vojne ladje na Kaspiškem morju ne morejo delovati, ker mornarica ni imela onstran delte nobenega oporišča.

Zajetje »Lejle« je prepričljivo dokazalo, da so taka stališča napačna. Vendar ni šlo le za različna stališča. Ko se je konec aprila 1919. leta zvedelo, da sovražne ladje nemoteno plovejo mimo volške delte, je Lenin poslal revolucionarnemu vojnemu svetu 11. armade, ki je branila Astrahan, naslednjo brzovjako:

»...Ardagan' in Kars' (sovražnikovi topničarki) sta se nezakonovano prebila iz Bakuja v Gurjev... To je neoprostljivo in

maja ob zori iznenada napadle in zasedla trdnjavo Aleksandrovski leta kasneje rušilec »Karl Liebknecht« na odprtem morju ujel ladjo »Lejla«, je bil ta dogodek mnogim le naključna epizoda.

Resnica pa je taka, da je prav zaradi te epizode prišlo do napada na trdnjavo. Samo vojni revolucionarni svet 11. armade je vedel, kakšno je ozadje pobude Kirova, po kateri naj bi se izkrcali ob Mangišlaku in osvojili radijsko postajo v trdnjavi Aleksandrovski.

Kirov je to sklenil na podlagi poročila obveščevalne službe iz Petrovske (današnje Mahačkale), največjega oporišča Denikinovega ladjevja na Kaspiškem morju. Poročilo je navajalo, da je iz Katerinodara prispel v Petrovsk z velikim spremstvom neki general in da pristaniški delavci usposablja »Lejlo« za plovbo. Bilo je očitno, da se Denikinov general pripravlja na vožnjo po Kaspiškem morju. Kam? Leninova odločna zahteva v že omenjenem telegramu, da je treba vzpostaviti trdno nad-

knecht« je na odprtem morju zajel ladjo »Lejla«, s katero je potovala vojaška delegacija pod poveljstvom generala Grišina — Almazova — delegacija, ki jo je bil Denikin poslal h Kolčaku.

Podrobnosti o tem dogodku, ki se je maja 1919. leta odigral na Kaspiškem morju, pa so postale znane šele po končani državljanski vojni.

Izpoved ujetih »Tatarov«

O zajetju ladje in o vsebini dokumentov, ki so jih mornarji z rušilca »Karl Liebknecht« našli na »Lejli«, je pripovedoval tri leta kasneje A. Popov, eden izmed udeležencev preboja pomorske blokade. Povedal je za zanimive podrobnosti, ki so ohranjene kot dokumentirano pričanje o rušilčevi zgodovini.

... Vreme je bilo lepo, na nebu nobenega oblaka... Na obzorju se je pokazal »Karl Liebknecht«, za njim pa še neka ladjica. Na njej sta bila general Grišin — Almazov, nekdanji Kolčakov vojni minister, in generalni gubernator »bele« Ode-se... Bogat plen. General in

In spet — tudi letos — **GOSPODINJSKI TEDEN** pri VELEBLAGOVNICI »NAMA«, Ljubljana
DO 10. FEBRUARJA 1968 v TRGOVSKI HIŠI, Tomšičeva 2 — IV. nadstropje — V BLAGOVNICI
S STANOVANJSKO OPREMO, Wolfova 1 — I. nadstropje

10 % POPUST

posteljno perilo (perilo in metrsko blago), zavese, prtji, serviete, brisače, posteljna pregrinjala, volnene in prešite odeje, plimoji, dekorativne tkanine, preproge, tekači, podoliti, topli pod.

IZREDNA PRILOŽNOST — UGODEN NAKUP — VELIKA IZBIRA

nama
LJUBLJANA

PISMA UREDNIŠTVU

Očitki me niso prizadeli

Prosim, da objavite moje pojasnilo glede pisma tovariša Maksa Krmelja, natisnjena dne 23. januarja v vašem listu.

V tem pismu Krmelj piše, kako je v mojem dopisu, objavljenem v lanskem 49. številku, ugotovil več netočnosti in neresničnosti ter da bi rad dodal nekaj dopolnitev in popravkov. Zdi se mi, da je prav, če je zgodovina resnična in točna in da dogodke opisuje tako, kot so bili. Zato zelo rada upoštevam vse njegove pripombe. Samo eno mi ni jasno, zakaj jih je sporočil šele zdaj, po tolikih letih. Vsa leta je bil član komisije, ki je ocenjevala gradivo, zbrano pri borbah in aktivnostih v okolici Poljan, kako pa je svojo dolžnost opravljal, ne vem. Bojim se pa, da pomanjkljivo...

Podatke, ki sem jih navedla in se z njimi tovariš Krmelj ne strinja, sem namreč dobila od Katarine Kalan že leta 1958, ko sem zbirala podatke o delu žensk za OF. Zbrano gradivo sem poslala takratnemu muzeju NOB, ki ga je objavil v gradivu za topografijo NOB v seštevku za Hotavje. To gradivo je izšlo v dveh knjigah po 100

izvodov. Prav zato, da bi ga laže pregledali znani partizani in aktivisti ter potem dali svoje pripombe.

Morda se bo tovariš Maks Krmelj tudi spomnil, da sem bila tudi sama nekajkrat pri njem z namenom, da bi dobila od njega pripombe na gradivo.

Kot sem že omenila, je bil sestavek o delu Katarine Kalan, objavljen v 49. številku TV 15, v celoti posnet po gradivu za topografijo NOB, 2. snopič, I. del. Zato me Krmeljevi očitki o neresnicah in pomanjkljivostih v mojem pisanju niso prav nič prizadeli.

Ivana Kovač-Urška

Odklonili so nujen prevoz bolnika...

Za Franca Drobnič, invalidskega upokojenca, je napisal tukajšnji zdravnik napotnico za prevoz v novomeško bolnišnico. Drobničeva žena je 19. januarja ob 9. uri po telefonu klicala novomeško reševalno postajo. Obiljubni so, da bodo pripeljali bolnika v bolnišnico. Ker pa reševalnega avtomobila ni bilo, je ponovno klicala reševalno postajo. Novo mesto ob 11. uri 57 minut. Dežurni na rešilni postaji Novo mesto je odgovoril, da ne bodo prišli, ker bolnik ni iz njihovega območja. Drobničeva je povedala, da je prevoz nujen in da ima bolnik napotnico za novomeško bolnišnico. Vse prepričevanje je bilo brezuspešno, zato je ob 12. uri 9 minut klicala rešilno postajo v Ljubljani. Dežurni je odgovoril, da ne bodo prišli, ker ima bolnik napotnico za novomeško bolnišnico. Ker je bil Drobnič zelo bolan, je Drobničeva telefonično prosila svojega brata Toneta v Veliki Lašči, da bi jo za prevoz v bolnišnico; ta ga je po 11. uri s fiškom odpeljal v novomeško bolnišnico. Po treh dneh je Drobnič tamkaj umrl...

Ne bomo se spuščali v uganjanja, ali bi Drobnič še živel, če bi bil pravočasno pripeljan v bolnišnico; to vedo zdravniki. Vendar je očitno, da je igrala v tem primeru vlogo birokracija ali pa samovolja posameznikov. Kaj takega se ne sme več ponoviti! Še pred drugo svetovno vojno so reševalci na poziv pripeljali v bolnišnico hudo bolnega človeka, ne ozirajo se, ali ima bolnik napotnico ali ne.

Pokojni Drobnič je bil šele 46 let star. Bil je borec NOV od leta

1941. Italijani so ga ujeli, nato je bil v italijanskih taboriščih. Takoj po kapitulaciji Italije se je ponovno vključil v NOV. Boril se je proti okupatorju na Štajerskem in Koroškem vse do osvoboditve. V taboriščih in v partizanih je izgubil zdravje, zato je bil invalidsko upokojen. Umreti je moral za našo boljše bodočnost še tako mlad...

STEFAN OBLAK

Pojasnilo RTV

Na pismo uredništvu, objavljeno v 2. številki na 2. strani našega lista, nam je odgovorni urednik kulturno umetniškega programa RTV poslal v objavo naslednje pojasnilo:

Namen novolotne televizijske oddaje in še posebej uporaba partizanske melodije v Pavlihovi kroniki sta bila delež od kakršnekoli zlonamer-nosti, še posebej pa od tega, da bi žalila stare revolucionarne pesmi. Prav nasprotno: namen je bil iskreno zavzet in dobronameren. Namreč s staro partizansko melodijo, dolžneje z melodijo Partizanske kronike, ki je zmeraj služila za šibanje, za humor in satiro, a hkrati tudi za dobro voljo in za katero prav zaradi te uporabnosti nikakor ne bi bilo najbolje, da ostane zgolj kot pesem, ki je svoje opravila in je prepuščena zdaj svečanemu spominjanju, ohraniti po starem receptu ničevosti in puhlostavosti današnjice. Točneje: uporabiti to za tak namen preizkušeno melodijo za nerčevanje iz vraževerja, iz horskopa, košati in poneumlja človeka današnjega časa po različnih splošno družbenih in specializiranih časopisih. Sodili smo, da je tega spogledovanja s »srečo« in praznovanjem preveč in da se iz tega za socializem in za zrelega in poinega socialističnega človeka ne more roditi karkoli koristnega, da je torej, kot bi se reklo, vredno uporabili stari bič za novo zlo. Torej ne da bi se nerčevali iz stare partizanske melodije, marveč da bi jo, napredno in za naprednost še zmeraj uporabno, uporabili za nerčevanje iz nemnosti današnjega dne.

Če so tovariši drugače razumeli in drugače občutili uporabo partizanske melodije v Pavlihovi kroniki, nikakor ni bil to naš namen.

Proizvedijemo

Iščem tovariše, ki so bili v letih 1918 in 1919 na Koroškem kot prostovoljci v enoti, prispeli iz Dravograda v začetku novembra 1918. Ta enota se je nastanila v »Linden-hofu«. Posebno bi rad našel tovarjše, ki so bili z menoj kot strojničarji v mali zidani hišici, kjer je bila naša strojniška enota s tajnim nazivom »Črna vrana«. Spominjam se Tepeja z Grobljinega pri Celju in Osepka iz Savinjske doline. Prosim vse, ki so bili tam, naj mi pišejo!

Franz Dobešek, Vinski vrh 14, pošta Gorica pri Slivnici

ŽAGARJU SEM NESEL PISMO...

V vašem listu sem bral v 3. številki med pismi uredništvu tudi ugovor tovariša Maksa Krmelja na pisanje Ivane Kovač-Urške. V njem sem bral, da Stane Žagar ni bil julija 1941 že na Gorenjskem, kot piše Kovačeva.

V začetku julija 1941 sem bil klican na stanovanje Žagarjevih na Starem trgu v Ljubljani, da bi odnesel pismo Staneu na Jelovico. Čez nekaj dni sem prispel tja in mu pismo tudi osebno izročil. Lahko štejemo, da je bil Žagar na Gorenjskem že v začetku julija in zato ni izključeno, da je hodil tudi po dolinah v območju Jelovice.

Sprašujem se, kako to, da nekateri danes skušajo enostavno zanikati ali zmanjšati pomen vsem dogodkom in dejavnostim, če so v nasprotju z njihovimi trditvami, namesto da bi se raje osebno prepričali ter ugotovili, kako je bilo v resnici.

Stane Gorjanc, Kranj

Pripomba uredništva: Iz IV. dela, 1. knjige »Zbornika doku-

mentov in podatkov o narodno-osvobodilni vojni jugoslovanskih narodov«, slovenska izdaja, piše na 43. strani, da se je Stane Žagar udeležil dveh sestankov partijskih funkcionarjev in jim tam pojasnil naloge v zvezi z vstajo. Ta dva sestanka sta bila na Gorenjskem 17. in 20. julija, ni pa zapisano, kje. Iz drugega gradiva je znano, da je bil sestanek 17. julija pod Malimi Gregorjenci na Jelovici. Anton Dežman-Tonček piše glede Žagarja v svojih spominih na ustanovitev Čankarjevega bataljona (Ustanak naroda Jugoslavije 1941) na strani 448, da je prišel na Gorenjsko v prvi polovici julija 1941. Vsekakor ni mogel iz Ljubljane priti naravnost na sestanek, ampak je moral sodelovati pri pripravah zanj, sodeč po takratnih razmerah vsaj teden prej. V dvajsetih dnevih, ki so ostali do konca julija, pa je lahko prehodil vso Gorenjsko. Torej se tovariš Krmelj najbrž res moti, ko piše, da je Stane Žagar prišel na Gorenjsko malo pred omenjenim datumom (29. julij 1941).

PRAVNA POSVETOVALNICA

T. St. iz Maribora — Kot invalidu vam je znano, da so se invalidnine z novim letom povečale. Prav tako tudi invalidninski dodatki in drugi dodatki, ki gredo invalidom oziroma invalidskim upravičencem. Brali ste o različnih zneskih, zato prosite, da bi v našem časopisu natančno objavili, kako so se povečale invalidnine in razni dodatki, da bodo vsi točno vedeli, kako je s tem. Marsikdo si namreč ni na jasnem. Prosite tudi, da bi navedli, v katerem uradnem listu je bilo to objavljeno.

Čprav smo o teh spremembah v našem časopisu že pisali (sicer ne v okviru pravne posvetovalnice), naj na kratko navedemo bistvena določila Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških vojnih invalidih, ki je bil objavljen v zadnji (54.) številki lanskega zveznega uradnega lista.

Predvsem so se s 1. januarjem letošnjega leta povečale invalidnine, in sicer tako: invalidi I. skupine s 100 % invalidnostjo, ki potrebujejo tudi tujo pomoč, se mesečna invalidnina zviša na 762 N-din. Invalidi II. skupine pripada 544 N-din invalidnine, invali-

du III. skupine 417 N-din, invalidu IV. skupine 309 N-din. Invalidi V. skupine s 70 % invalidnostjo imajo 219 N-din mesečne invalidnine, invalidi VI. skupine 136, invalidi VII. skupine pa 92 N-din mesečne invalidnine. Vojaškim vojnim invalidom VIII. do X. skupine pripada invalidnina v letnem znesku, in sicer po 531.399 oziroma 265 N-din.

Spremenjen je tudi čl. 21 zakona o vojaških invalidih oziroma je temu dodan nov člen 21a, ki določa, da imata

Povečanje invalidnin

starša, uživalca družinske invalidnine, katerima je izgubil življenje edini otrok ali več otrok med vojno (seveda v okviru okoliščin, ki jih predvideva ta zakon, torej kot borec), poleg večje družinske invalidnine še pravico do povečanja za 100 N-din mesečno. Vdovci z družinsko invalidnino, katere mož je izgubil življenje kot borec, pa nista imela otrok, ali vdovi z družinsko invalidnino, ki je poleg moža izgubila tudi otroke (kot kakršnekoli žrtve vojne) gre družinska invalidnina, poveča-

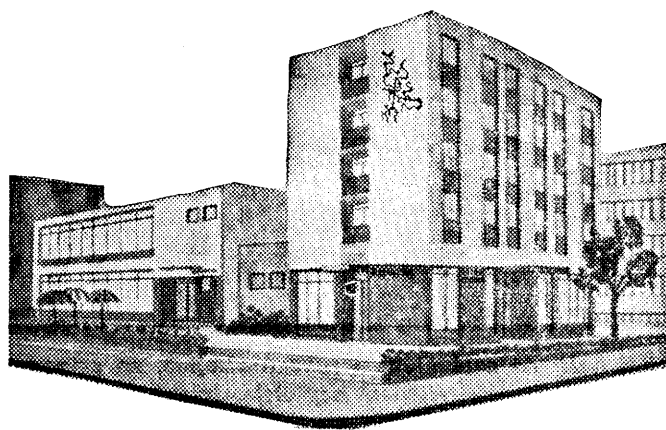
na za 100 N-din mesečno. Po-goj pa je, da noben otrok ni zapustil svojih otrok in da vdova pozneje ni imela drugih otrok. Povečanje družinske invalidnine se izplačuje mesečno vnaprej.

Uživalcem ortopedskega dodatka, invalidskega dodatka in posebnega invalidskega dodatka se dodatki povečajo za 12 odstotkov. V tem povečanju pa je zajeto povečanje za 5,6 odstotka, s katerim je bil dodatek usklajen z gibanjem povprečnih življenjskih stroškov.

Osebnost invalidnine, ki so zgoraj navedene v povečanem obsegu, vsebujejo tudi povečanje, s katerim je bila osebnost

invalidnina usklajena z gibanjem življenjskih stroškov v letu 1967.

Povečana družinska invalidnina po prej omenjenem čl. 21a gre upravičencem od 1. januarja 1968, če vložijo zahtevo v treh mesecih od uveljavitve zakona o spremembah zakona o vojaških vojnih invalidih, torej do konca marca 1968. Če bodo zahtevo vložili po tem datumu, pa bo upravičence dobival dodatek od prvega dne prihodnjega meseca po vložitvi zahteve.

Obiščite Pomurje in Mursko Soboto!

Na razpolago vam je prvi novi moderni hotel »B« kategorije

Hotel »DIANA«

V komfortnih sobah ogrevanje, kopalnice s toplo in mrzlo vodo, WC; lastna kavarna, restavracija, točilnica, slaščičarna z zajtrkovalnico. Lep razgled s terase; lastno parkirišče

Gostinsko podjetje, hotel »CENTRAL«, Murska Sobota, priporoča tudi ostale obrate:

hotel »CENTRAL« v Murski Soboti, Kolodvorsko restavracijo in bife »Štefan Kusmič«

Pridite — nudimo prekmurske in jugoslovanske specialitete; svetovna kuhinja

TRGOVSKO PODJETJE

»TOBAK« Ljubljana

- To, kar imajo radi drugi otroci, privoščite tudi svojim.
- Razveselite jih z žvečilnimi gumiji Perfetti, ki vam jih nudijo
- vse prodajalne Tobaka in druge trgovine.
- V nekaterih zavojčkih so nagradni kuponi z navodilom za sodelovanje v velikem nagradnem žrebanju, ki bo 1. junija 1968.

● Nagrade:

50 ZLOŽLJIVIH KOLES ROG-PONY

5 SUPERAVTOMATSKIH PRALNIH STROJEV in

15 ELEKTRIČNIH ŠTEDILNIKOV GORENJE

- Pošljite nagradni kupon, ki ga dobite v nekaterih škaflicah žvečilnega gumija Perfetti čimprej, najkasneje pa do 15. maja 1968 na naslov:

TRGOVSKO PODJETJE »TOBAK«, LJUBLJANA, KOTNIKOVA 10

ORGANIZACIJE ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV!

Ko se odločate in planirate izlete po naši lepi deželi, ne pozabite na najmlajše slovensko mesto — VELENJE. Spoznali boste prijeten kotiček naše zemlje, se naučili okolju in lepoti mesta.

Naj vas ne bo strah za okrepčilo. Kolodvorska restavracija s prenočišči in dobro domačo hrano, Bife ter Saleška klet so vedno na razpolago gostu z odlično postrežbo in zmernimi cenami.

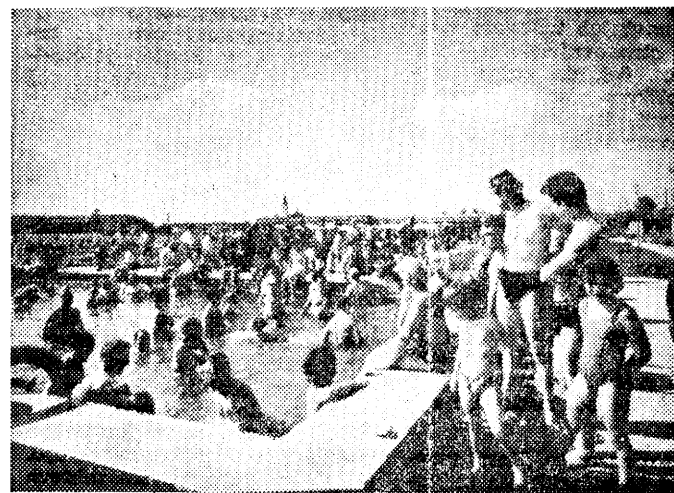
Vabi gostinsko podjetje »P O D G R A D O M« VELENJE

Trgovsko podjetje »MURKA« Lesce pri Bledu

V SVOJIH TRGOVINAH PRODAJA RAZNOVRSTNO POTROŠNO BLAGO PO KONKURENČNIH CENAH IN KVALITETNO

Družine in mladi zakonci! Kadar se odločate za nakup kvalitetnega pohištva v modernem in klasičnem stilu, smo vam vedno na razpolago v specializirani trgovini pohištva.

Članom
**ZVVI
ZB
ZROP**

nudimo zdravljenje v MORAVSKIH TOPLICAH za naslednje bolezni:

- obolenja lokomotornega aparata, zlasti revmatična obolenja,
- od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po poprejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa

Priporočamo vam tudi obisk ostalih krajev v Prekmurju. Za dodatna okrepčila so vam na razpolago: hotel z restavracijo »Zvezda« v Murski Soboti in Ekspres bife s slaščičarno. Gostišče »Zvezda« s prodajalno vin in skladiščem piva v Murski Soboti, restavracija ob kopališču v Moravskih Toplicah.

Na razpolago so vam tudi gostišča v Petrovcih, Salovecih in Križevcih. Za cenjeni obisk se priporoča Gostinsko podjetje »ZVEZDA« Murska Sobota

Druga azijska fronta?

Ob nenehnih razburljivih dogodkih človek rad pozabi na staro, nerešeno zadevo. Zadnjih nekaj let je bilo na svetu res toliko kriz, spopadov, državnih udarov in stopnjevanja vietnamske vojne, da smo o Koreji brali le v reportažah radovednih novinarjev, ki so obiskali barake ob 38. vzporedniku, kjer se sestaja mešana komisija za premirje. Triletna korejska vojna, ki je terjala dva milijona človeških življenj, je bila nekako pozabljena, čeprav so se vsi zavedali, da položaj z razcepitvijo Koreje ni urejen: kot na primer ni bil urejen z razcepitvijo Vietnama na južno in severno državo.

Toda komisija je vendar ugotavljala, da je bilo na meji od leta 1954 kar 55.000 incidentov, da je bilo samo leta 1967 nad 800 oboroženih spopadov.

Južna Koreja je po koncu vojne čedalje bolj prehajala pod oblast Združenih držav Amerike. Položaj Koreje je za ZDA strateško zelo pomemben, postavile so oporišča, dobile so pristanišča in letališča za svoje ladje in letala, obenem pa čedalje večjo pomoč v vojakih iz Južne Koreje: dandanes se v Vietnamu bojuje okoli 50.000 južnokorejskih vojakov, ki so prišli »pomagati Vietnamcem, da bi zatrli komunistično agresijo, katere žrtve so bili sami pred slabimi osemnajstimi leti«. S tem se je Južna Koreja nekako »oddolžila« velikiemu zavezniku ZDA, obenem pa vidi v vietnamski vojni tudi korist. Poveljniki južnokorejske armade menijo: če bo vietnamska vojska še dolgo trajala in če se bodo naši vojaki in oficirji menjavali na dvanajst mesecev, bomo kmalu imeli tako izkušeno vojsko, da se ne bomo več bali severnokorejskih komunistov. Po drugi strani se južnokorejski gospodarstveniki zavedajo, kolikšne koristi ima od vietnamske vojne japonsko gospodarstvo. Menijo, da ne gre za moralna vprašanja, marveč je treba okrepiti vojno industrijo, prodajati orožje in drugo ter krepiti korejsko gospodarstvo.

Severna Koreja ima dandanes nekam poseben položaj v svetu. Združenim državam Amerike bi bilo povšeči, če bi Severno Korejo lahko nekomu »podtaknili«: Moskvi ali Pekingu. Toda kaže, da Severna Koreja ni odvisna od nikogar, to pa Američane najbolj skrbi. Leta 1966, ko so v ZSSR odstavili

KULTURA IN PROSVETA

IZŠLI SO REGENTOVI SPOMINI

Pred kratkim so izšli pri Cankarjevi založbi spomini Ivana Regenta. Dokaj zajetno in lepo knjigo je opremil Matjaž Vipotnik.

Težko bi pri nas našli udeleženca revolucije, ki ne bi vedel, kdo je bil Regent in kaj je pomenil za naše delavsko revolucionarno gibanje; zato bi bilo odveč, če bi bralce seznanili še enkrat z njegovim življenjem. Sicer pa so ti spomini tudi njegov življenjski zapis. V njih je opisal vse, kar se mu je zdelo iz njegovega življenja zanimivo in pomembno za zgodovino delavskega gibanja.

Regentova knjiga pa ni samo spominski zapis enega izmed vidnih predstavnikov našega političnega življenja, ampak tudi spodbuda za druge take ljudi, da se lotijo pisanja in nam ohranijo vse, kar bi drugače z njimi odšlo v grob.

Iz Regentovega pisanja lahko spoznamo, da ima pri nas delavsko gibanje staro tradicijo, da se je začelo že skoraj pred

čiščenj, še vedno vemo o vsem tem premalo in še vedno odkrivamo nove in nove okoliščine in pojave. Ne gre pri tem za hlastanje po senzacijah, ampak za spodbudo, da je treba biti vedno na straži proti krivim potem v razvoju socialističnega gibanja, ki imajo lahko usodne posledice za svetovno socialistično gibanje, da o usodi posameznika, skupin ali držav niti ne govorimo.

Poglavje, vredno posebnega zanimanja, je tudi poglavje o Regentovi ženi Malki, ki je ob možu junaško prenašala vse tegebe emigrantskega življenja, še

prej pa meščanske predsodke v domačem mestu ter postala možu zvesta pomočnica in velika opora pri delu.

Ce ob koncu tega pisanja skušamo na kratko povedati, kaj pomenijo Regentovi »Spomini« za našo zgodovino, lahko zapišemo: predvsem to, da so pomemben prispevek in dragoceno pričevanje o burnem razdobju od začetka tega stoletja pa do konca druge svetovne dobe, torej o razdobju, ko se je življenje mnogih narodov v Evropi v vsakem oziru korenito spremenilo v zelo kratkem času. MP

IMELI SMO LJUDI...

MARIJA ŠTIBEL- DERMOTOVA Z JAVORJA

Umrja je žena, ena izmed tistih, ki so imeli nadse, rade svoje naravnosti, ki so jim pomagale partizanom, če so le mogle. Marija je že leta 1941 začela sodelovati s partizani. Imela je pet otrok, dva sinova sta postala partizana. Že leta 1941 in sta se udeležila znane

dražgoške bitke. Starejši, Dominje, je padel na Jelovici avgusta 1942. Mlađši, Silvo, pa je vojno srečno preživel. Toda zaradi njenih umrlih moža pa so ji med vojno ubili domača izdajalci, ki so jim požgali tudi hišo in izropali vse, kar so mogli. Marija je morala stanovati pri sosedih.

Vse udarce usode je pogumno prenašala, ni jadovala in obupala, bila je prava pogumna partizanska mati. Kako je bila priljubljena, je pokazal tudi njen pogreb. Udeležilo se ga je mnogo znancev od blizu in daleč, zlasti nekdanjih partizanov.

Janez Možina, Dolenčice

MARIJA DEBELJAK

Dne 6. januarja so v Mestnem logu v Kočevju položili v grob Marijo Debeljak, znano partizansko mater, doma iz Belih vod pri Loškem potoku. Rodila se je leta 1892 v Mestnem logu. Komaj leto stara je že imela potni list za Ameriko, tedaj pa je umrla njena sestra, mati sedmih otrok. Poročila se je s vsakom v otrokom nadomestila mater, povrh pa je še sama rodila sedem otrok. Mož je imel srednje vešče kmetijsko, vrh pa je še vozil les iz gozdov. Leta 1934 so ga v gostilniškem pretepu ubili in Marija je ostala sama z otroki. Kmetija ni mogla vseh preživeti, zato so tudi otroci odhajali v Ameriko s trebmom za kruhom.

Leta 1941 so njeni sinovi Anton, Ciril, France, Stanko in drugi, ki so bili še doma, začeli organizirati delovate za NOB, mati pa jim je stala ob strani. Po napadu na Lož so se borci Krimskega polja, ki so ustavili na Belih vodah, Debeljakovi in Mikveji fante go poskrbeli za nje, po umiku, ko so prišli v vas Italijani, pa je trinajstletni Pavle Debeljak našel v skednju zaostalega partizana in z brati uredil, da so ga rešili.

Spomladi 1942 sta Anton in Ciril odšla v NOV, drugi so ostali doma in delali za OF. V veliki ofenzivi poletja 1942 so jim požgali hišo, ujeli Jožeta, Stanka in Franceta, ter jih neznano kje pobili. Marija je s kravečim srcem zapustila svoj dom, tedaj že pogorišče, in se preselila skupaj z Mikuljevo v Dednik, kjer sta ostali do leta 1946. Četrta sin pa je padel leta 1944 po napadu na Ribnico nekeje pod Travno goro. Le Ciril, Anton in Pavle so kot borci vojno srečno preživeli.

Po vojni hiše na Belih vodah niso več obnovili. Leta 1946 je Marija preselila k sinu Pavlu na Mahovnik pri Kočevju in tam ostala do smrti.

Marija Debeljak je bila ena tistih slovenskih mater in žena, katerih spomin ne bo nikoli zbledel. F. S.

FRANC TREBUŠAK

V sredo, dne 24. januarja, so se kočevski rudarji in člani ZZZB iz Kočevja poslovili od Franceta Trebušaka, ki je bil zaposlen v rudniku Kočevje od leta 1940.

Pokojni Franc se je rodil leta 1902 v Podmilu pri Trojanah. V družini je bilo oče in starejša hčerka spet vrnili v Kočevje. V letu 1947 se je Franc drugič poročil z Milko Ogrovico, ki je bila mati štirih otrok. Vzorno sta skrbela za vse otroke iz njunih zakonov, da so bili otroci tako navezani eden na drugega kakor pravi rodni bratje ali sestre. V letu 1960 se je Franc upokojil. Zadnja leta pa je opravljal službo čuvaja pri Trgo-prometu. Umril je hitro, zjutraj je prišel z dela, opoldne je omanil za vedno... F. S.

Uredili bodo Kajuhovo kulturno dediščino

Na I. osnovni šoli v Soštanju bo na pobudo Sveta za prosveto in kulturo občine Velenje v posebni spominski sobi urejena Kajuhova kulturna zapuščina.

okolje in čas, v katerem je ustvarjal Kajuh, so poprosili razne ustanove, ki so se prošnji ljubeznivo odzvale. V posebnem pripravljalnem odboru, ki urejuje kulturno dediščino Karla Destovnika-Kajuha, je tudi prof. Emil Cesar, znani raziskovalec pesnikovega življenja in dela.

Da bi jim tudi mi priskočili na pomoč, prosimo naše bralce, naj odstopijo izdaje Kajuhovih pesmi iz časa narodnoosvobodilne vojne, ki jih morda še vedno hranijo in jih pošljejo na naslov: Pripravljalni odbor za ureditev Kajuhove spominske sobe, I. osnovna šola Soštanj.

Poziv

Vse preživele borce Jurišnega bataljona 18. divizije pozivamo, da javijo svoje naslove Pripravljalnemu odboru jurišnega bataljona 18. divizije, Ljubljana, Beethovnova 10. Naslovi so odboru potrebni, ker pripravlja proslavo, ki bo letos jeseni.

sto leti. Trst, cvetoče mesto, glavna luka avstroosrgske monarhije, je poznal socialistične ideje in imel organizirano delavstvo, ko so po mnogih krajih Slovenije vladale še polfevdalne razmere in so bili liberalci še bele vrane, kaj šele socialisti.

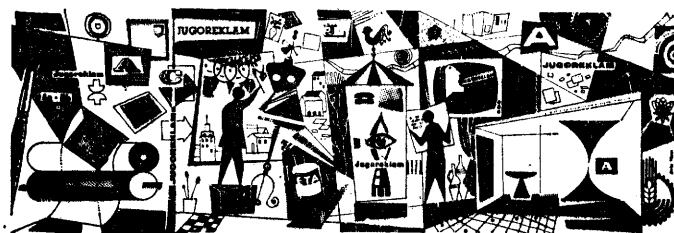
Prav tam, v Trstu, se je v stiku z delavci drugih narodnosti oblikovalo tudi marksistično gledanje na narodnostno vprašanje. Dve nevarnosti sta grozili delavskemu gibanju, dve skrajnosti: na eni strani nacionalizem in s tem tudi sodelovanje z buržoazijami »lastnih narodov«, na drugi pa popolna brezbržnost do nacionalnega vprašanja, češ »saj je vseeno, glavno je, da si proti kapitalizmu«. To je spet pomenilo popuščanje močnejšemu, to se pravi kapitalizmu »močnejše« vladajoče narodnosti. Če je prvi pojav postal podloga za kasnejši fašizem, je drugi izginil in ga zgodovina pozna v malo širšem pomenu kot »avstromarkizem«.

Pisano in razburkano življenje je živel pokojni Regent, usoda ga je metala iz države v državo, in najbrž je spoznal grenko resnico, kako emigrantu nikjer ni dobro. Nazadnje se je znašel v Sovjetski zvezi, l. 1945 pa se je vrnil v domovino in z osvobojenega ozemlja odšel v Trst. Pa tudi tam ni mogel živeti dlje kot dve leti.

V njegovih knjigi so nekatera poglavja več kot zanimiva. Čeprav smo že tolikokrat brali o tem, kaj se je dogajalo v Sovjetski zvezi za časa Stalinovih

Interniranke iz Belziga!

V petek, 9. februarja, ob 16. uri, se zberemo na republiškem odboru Zveze združenj borcev NOV Slovenije, Ljubljana, Beethovnova 10. Vabljeni!

PODJETJE ZA EKONOMSKO PROPAGANDO IN PUBLICITETO

JUGOREKLAM

LJUBLJANA, Miklošičeva 14/I — Tel.: 314-890, 315-774

- Aranžiranje in dekoracija
- Grafična reklama
- Knjigovestništvo
- Kinoreklama
- Oglasni servis
- Afijiranje lepakov
- Založništvo tiskovin
- Založništvo razglednic
- Založništvo slikanic
- Svedlobna reklama
- Tisk na trak in tekstil
- Izdelki iz plastičnih snovi
- Projekti

LASTNA LITOGRAFIJA, KNJIGOVESTNICA, SITOTISK, ARANŽERSKI ATELJE

PREDSTAVNIŠTVA:
Beograd, Nebojšina 2, tel. 44-605
Zagreb, M. Vucković, Rusanova 22, tel. 643-617

POSLOVNE ZVEZE PO VSEJ DRŽAVI

Partizanska ljudska pesem

VINKO SUMRADA-RADOŠ:

SEDEMINTIRIDESET

Sedemintirideset novih krst, sedemintirideset svežih grobov, sedemintirideset trupel zakrila je prst, da zrasel iz nje bo dom lepši in nov.

Sedemintirideset src mater slovenskih na Gorenjskem, Primorskem in Beneškem je zatrepetalo v bolesti. Sedemintirideset novih žrtv tolovajev besnih, v našem boju težkem ima fašizem na vesti.

Čakala bo mati: »Sin moj, čemu ni več od tebe glasu? Mogoče si se prehladil, ko bredel si ladirjo do pasu in ležiš bolan pri neznanih ljudeh?«

»Hčerka draga, čimprej se vrni, da me razveselila v samotnih boš dneih, kako težko pogrešam tvoj smeh, ki si ga bila vsa polna. Mogoče si bolna in utihnil tvoj glas je srebrni?«

Molk. Nikogar ni nazaj, samo strašna vest je prišla do njenih ust:

Prestreljena in strta sta padla pod strel krivnikov. Skupni grob cerkijanskega božjega vrta je sprejel sedemintirideset mučnikov.

Hruščova, je severnokorejska komunistična partija, ki se je doslej trdno držala pekinške linije, stopila korak v stran. Ko Severna Koreja ni mogla dobiti pristanka Pekinga in Moskve za »kolektivni nasprotni napad na agresorja«, je vodja KP Kim Il Sung začel obtoževati tako »besedičenje« Kitajcev kot »previdnost« Sovjetske zveze. Začel je tudi temu primerno ukrepati: menijo, da je Severna Koreja našla svoj vzor v Kubi in Vietnamu, v oboježenem spopadu z imperializmom in kapitalizmom, v »ustvarjanju stoterih Vietnamov«, kot je bil še lani govoril Ernesto »Che« Guevara. (Nove fronte naj bi tako zelo oslabilile Združene države Amerike, da bi bile svetovno premagane.)

Izdatke za vojsko, ki so predstavljali le 3 odstotke proračuna, so naglo zvišali na 30 odstotkov, ustanovili polvojaške oddelke v tovarnah, univerzah in zadrugah ter razbesili geslo: »Delavec, vsak trenutek bodi pripravljen, da zgrabiš za orožje!«

Zadnji incident, ki se je primeril 22. januarja letos v južnokorejski prestolnici Seul, je bil presenetljiv. V rezidenčni četrti, kjer živi tudi predsednik Čung Hi Park, je prišlo do bojev: spopadli so se »severnokorejski gverilci« (tako so sporočili) ter južnokorejski vojaki in policaji. Uradno so povedali, da so »severnokorejski gverilci« nameravali ubiti predsednika Parka. Seveda se je takoj sestala mešana komisija za premirje in ameriški kontraadmiral Smith je bilo zelo napadalen.

Toda huje je prišlo drugega dne, 23. januarja ob 13. uri je radiooperator v ameriški bazi Sasebo na Japonskem prestregel sporočilo s »Pueblom«, vohunsko ladje z 903 tonami, 60 metri dolžine in nekaj nad 80 možni posadke. Severnokorejski patrolni čoln je zahteval, naj na »Pueblu« ustavijo motorje. Čez eno uro so bili okoli »Puebla« že štirje severnokorejski patrolni čolni, v zraku pa sta krožila »miga«. Četrta ure kasneje je prišlo do spopada, ker se »Pueblo« ni hotel predati — in ker ni dobil pomoči — je ob 15.32 bila ladja v severnokorejskih rokah. Odpeljali so jo v pristanišče Vonsan. Severna Koreja je sporočila svetu, da so »Pueblo« zalotili znotraj teritorialnih vod (12 milj od obale), da so v spopadu ubili nekaj ameriških mornarjev in da je kapitan Lloyd M. Bucher, sedemintirideset let, pozneje izpovedal in podpisal izjavo, da je vohunil.

Tega Američani niso skrivali. »Pueblo« je prava volunska ladja, opremljena z najodobnejšimi obveščevalnimi napravami, ki prestrezajo komunikacijske signale, ugotavljajo, od kod si signali prihajajo, potem pa posredujejo obveščevalni službi v ZDA podatke, da jih dešifrirajo. Toda ZDA so poudarile, da je »Pueblo« plul zunaj korejskih teritorialnih vod: pri tem so razne osebe dajale različne izjave, razdalja je bila zdaj večja, zdaj manjša.

Ameriški obrambni minister Robert McNamara, ki še opravlja svojo funkcijo, je obvestil predsednika Johnsona. Zadeva je bila nejasna: kam meri Severna Koreja? In že takoj se je pojavila prva ovira: kako priti v stik s severnokorejsko vlado, ko pa ZDA Severne Koreje ne priznavajo in z njo nimajo diplomatskih odnosov. Zunanji minister Dean Rusk se je obrnil na sovjetskega ambasadorja, predsednik Johnson pa po »rdečem telefonu« (teleprinterjski zvezi med Belo hišo in Kremlijem) na sovjetskega premiera Alekseja Kosigina. Odgovora ni bilo. Vsaj takoj ne.

Potem je nastopil najbolj kritični trenutek. Predsednik Johnson je zvedel, da je letalonosilka »Enterprise« z ladjami, ki jo spremljajo med plobo proti Vietnamu, dobila ukaz, naj se usmeri proti Koreji. Tako predsednik kot Pentagon sta spoznala, da se je to zgodilo »mimo« njiju, da je ukaz prišel od podrejenih, v tem primeru iz honolulskega štaba. In sicer v odstotnosti poveljnika tihomorskih sil admirala Granta Sharpa. Tako je Moskva preostala edino upanje.

Toda sovjetski tisk je Ameriki dal vedeti, da je ZSSR na strani Severne Koreje. Tudi pozneje je Kosigin v Indiji rekel novinarjem, da je stvar prizadetih držav, če ladja ene izmed njih prekrši teritorialne vode druge. »Severnokorejska vlada je suverena vlada,« so dejali v Moskvi. Mimogrede so še omenili izzivalno dejavnost ZDA in Južne Koreje nasproti Severni Koreji, še posebej pa nedavne ameriško-korejske maneuvre »Tigrov skok«, v katerih je sodelovalo 300.000 vojakov.

Johnson se ni mogel umakniti, ni pa si mogel dovoliti druge fronte. Mnogi opazovalci so namreč prepričani, da hoče Severna Koreja prisiliti ZDA, da odpro drugo fronto v Aziji (na Koreji), in to prav zdaj, ko se je začela velika ofenziva južnovietnamskih partizanov in severnovietnamske vojske v Vietnamu, ko se je v boj pognalo 20.000 vojakov iz DR Vietnama, ko divjajo boji v Saigonu in ko partizani streljajo s težkimi topovi, čeprav skušajo ameriška letala presekati vse oskrbovalne poti.

Kubanska kriza v oktobru 1962 je hudo ogrozila svetovni mir in dandanes menijo, da ji je korejska kriza podobna. Tedaj je predsednik Kennedy zagrozil, da gre do konca, če SZ ne umakne raket s Kube. Sedanji položaj je dosti nerodnejši, ker gre za ameriško vohunsko ladjo, ki je prišla v roke severnim Korejcem. Menijo, da bi Johnson lahko »prestrašil« Severno Korejo le s tem, da bi pokazal, da je res pripravljen odpreti drugo fronto.

Težko pa je storiti kaj takega le nekaj mesecev pred predsedniškimi volitvami: namesto rešitve v Vietnamu bi Johnson vojno še razširil, kar bi zahtevalo še več ljudi in denarja. Ladje Sedmega ladjevja pa so v bližini Severne Koreje, pripravljenih je 372 letal, vpoklicanih je 14.000 rezervnih letalcev itd. V ZDA pa je pri vsem tem razdeljeno mnenje tako navadnih kot vplivnih ljudi, nekateri svetujejo oster odgovor in napad, drugi previdnost.

Nevarnost se veča in Johnson utegne zaplesti niti, ne da bi se tega zavedel. STANE IVANC

ŠTANJEL NA KRASU SO SI DOBRO ZAPOMNILI...

Dne 2. februarja 1942 so partizani Dolganove četice odnesli lahki mitraljez izpred nosa italijanskemu stražarju pri štanjelskem predoru. Prve dni marca 1942 je bil v Štanjelu ustanovljen odbor OF. Ob zlomu fašistične Italije so partizani ujeli tajnika fašistične stranke (PNF) Toccafondija in ga obsodili na smrt. Nemci so šestkrat zavzeli Štanjel in so tudi šestkrat morali bežati pred partizani. Navajamo nekaj primerov starih ljudi v borbah z Nemci v Štanjelu.

Štanjel na Krasu. S katerekoli strani pride popotnik ali turist na Kras, s njegov pogled ustavi na starodavnem, porušnem obzidju in značilnem, konici kopja podobnem zvoničku. Z obzidja Štanjela je lep in razsežen razgled po vsem Krasu in delu Vipavske doline. Zato ni čudno, če so ta hribček utrdili že v srednjem veku. Med NOB pa je bil Štanjel prizorišče hudih borb med partizani in Nemci. Oboji, partizani in Nemci, so dobro vedeli, da je Štanjel zelo važna strateška točka. Kdor je imel to vas, je bil gospodar vsega Krasa in dela Vipavske doline.

Prve glasove o partizanih je v Štanjel prinesel tovariš Josip Bolje-Jamnik, nosilec spomenice iz leta 1941. (Danes živi kot upokojenec v Hruševici pri Štanjelu.)

Bilo je v septembru 1941, ko je tovariš Bolje-Jamnik zaupal tovarišu Andreju Grč-Kraljevu iz Štanjela, da so v bližini prvi partizani, katerim bo treba pomagati. Razložil mu je nadalje nalogo glede ustanovitve odbora OF. Vendar ni prišlo do ustanovitve odbora OF, ker je bil tovariš Grča preveč nezaupljiv do domačinov in celo do lastnega sina in brata. Vzrok tej nezaupljivosti je bil strah pred fašisti.

Zadnje dni oktobra 1941 je bil tovariš Grča ponovno vabljn na ilegalni sestanek v gozd Zabrdje med Kobdilom in Gornjo Branico. Sestanek je sklical

Carso asportandovi una mitragliatrice con relative munizioni. (Štirje partizani, trije še mladoletni — Benko Milan star 13 let, zato neodgovoren — so v juniju 1942 vdrli v stražnico v Štanjelu na Krasu in odnesli mitraljez s pripadajočimi naboji.)

Obsodba se je glasila:

Pieri Antonio iz Devina pri Trstu, roj. 17. I. 1892 na 30 let zopora;

Zega Giuseppe iz Štanjela, roj. 30. VI. 1927 na 4 leta zopora;

Furlan Mario iz Štanjela, roj. 2. II. 1926 na 4 leta zopora.

Iz gornjega je jasno razvidno, kako so Italijani hoteli zakriti pred javnostjo to uspešno akcijo. Datum so preložili od 2. II. 1942 na junij 1942 in zapisali, da so partizani vdrli v stražnico.

Zelo pomembna je motivacija obsodbe štirih hrvaških aktivistov, ki jih je italijanska kvestura ujela v neki hiši v Matuljah pri Reki. V obtožnici z dne 21. XI. 1942 je med drugim zapisano:

»Gli imputati sono agitatori di quelle bande ribelli che tengono impegnate nostre grandi unità necessarie altrove e colà inchiodate e che subiscono continuamente notevoli, dolorose perdite.« (Obtoženci so agitatorji tistih uporniških tolpe, ki zadržujejo naše velike enote, tako potrebne drugod, da so kot pribite in imajo neprestano znane, boleče izgube.)

udarila v prazno! Zelo delavna in požrtvovalna je bila tudi kurirka Milena Švagelj-Španjola iz Štanjela, ki je aktivno delala za odbor OF že od marca 1942.

Med neprijetne dogodke, ki so prizadeli aktiviste v Štanjelu, spada odhod k partizanom Silvana Giralidija, sina italijanskega učitelja — fašista v januarju 1943. Zadnje dni maja so Giralidija ujeli karabinjerji. Kmalu potem so bili aretirani in odpeljani v »Bataglione speciale« nekateri člani odbora OF in nekaj simpatizerjev. Ni znano, ali je Giralidi pod pritiskom ali sam od sebe izdal imena teh tovarišev. Zadnje dni marca 1943 so odbor OF izpopolnili z novimi člani, da delo za partizane ne bi trpelo.

Ko je 8. septembra 1943 razpadla fašistična Italija, je bilo v Štanjelu vse na nogah. Italijanski policisti, fašisti, karabinjerji in vojaki so zapuščali svoja službena mesta in se priključili izmuznili iz Štanjela. Aktivisti in prebivalci so jih razoroževali in spravljali orožje na varno. Partizani so italijanskim vojakom dokazali svoj človečanski čut, ker so jim nudili hrano, civilne obleke in celo denar za potovanje v Italijo. Bili so tudi primeri, ko so partizani vodili italijanske vojake po skrivnih poteh, da jih ne bi dobili Nemci v roke.

S prvim jutranjim vlakom je dne 10. septembra hotel zbežati tudi zloglasni tajnik fašistične stranke v Štanjelu »camerata« Toccafondij. Ko je hotel vstopiti na vlak, so ga prijeli partizani kurirske postaje P-13. Odpeljali so ga na trg v Štanjel, kjer ga je razjarjena množica hotela raztrgati. Partizani so ga hitro odpeljali s trga in kasneje obsodili na smrt. Dobil je zaslužen plačilo za vse gorje in trpljenje, ki ga je povzročil našemu ljudstvu.

Popoldne istega dne je v Štanjel prišel tovariš Josip Bolje-Jamnik, prvi organizator osvobodilnega gibanja v tem kraju. Bil je partizan, četni politkomisar. Zbrani množici je Jamnik spregovoril o nujnosti nadaljevanja borbe proti novemu sovražniku, Nemcem. Priporočil je enotnost vseh vaščanov in pozval vse za orožje sposobne moške, naj se pridružijo partizanom.

Ze drugi dan je bila v Štanjelu ustanovljena četa partizanov, ki je prevzela v varstvo mostove, ceste, železnico in razoroževala skupine italijanske vojske, ki so se vračale domov. V nekaj dneh je četa številčno tako narasla, da so iz nje ustanovili dobro oborožen »Prvi kraški« ali »Jamnikov bataljon«. Samo iz Štanjela je bilo v tem bataljonu 22 borcev. Dne 24. septembra 1943 je bila v Gabrovici pri Komnu ustanovljena XIX. SNOB »Srečka Kosovela«. »Prvi kraški« ali »Jamnikov bataljon« je potem postal III. bataljon novoustanovljene XIX. SNOB »Srečka Kosovela«.

Nemci so prvič prišli v Štanjel 21. septembra 1943. Ko so v borovem gozdu pod vasjo opazili partizane, ki so jih čakali na položajih, so se vrnili nazaj v Sežano. Štiri dni kasneje, to je dne 24. septembra, so Nemci pridrli iz štirih strani: iz Rihemberka, Gabrije, Gornje Branice in Koprive. Bataljon partizanov je bil na položaju v kobjeglavskih borovcih. Tovariš Jamnik je bil tisti dan v Gabrovici pri ustanovitvi XIX. SNOB »Srečka Kosovela«.

Ko je kurirka Milena Švagelj prihitela z novico, da se bližajo Nemci, je takoj pohitel k svojemu bataljonu in ga premestil na položaj na Zajčev hrib pri Tomaževici. Dva dni je bataljon vztrajal v borbi z Nemci. Tretji dan se je bataljonu posrečilo prebiti nemški obroč in se je premaknil v bližino Koprive. Tu je bil po kraj-

ši borbi delno razbit, vendar se je že po nekaj dneh znova zbral. Zamenjan je bil komandant in je na njegovo mesto prišel Anton Sibelja-Stjenka, komisar pa je ostal Josip Bolje-Jamnik.

V Štanjelu so Nemci ob tem vdoru ustrelili dva domačina, župnika Antona Šateja in Franca Hočevarja.

Tretjič so Nemci pridrli v Štanjel v začetku januarja 1944. Vse starše partizanov so spravili na trg in jim grozili z ustrelitvijo. Dva domačina so aretirali in nato odšli nazaj v Sežano. Pri četrtem vdoru, dne 15. januarja 1944 so Nemci v Štanjelu ustrelili Andreja Grč-Kraljevega in njegovega sina Ernesta ter mu požgali domačijo. Nato so naropali nekaj živine in prašičev ter odšli. Nekaj dni nato so bili Nemci znova v vasi. Ukazali so prebivalcem, naj vzamejo vsak po deset kilogramov prtljage in se zberejo sredi vasi, ker bodo vas požgali, ljudi pa odpeljali v Nemčijo. Nemci so oropali vse hiše, naložili naropano blago na kamione in se nato odpeljali proti Rihemberku. Ljudje so se potem vrnili v prazne domove.

Od februarja do septembra 1944 je bil Štanjel svoboden in so bili v vasi stalno partizani. Prve dni septembra 1944 pa so si Nemci prizadevali, da bi zavzeli Štanjel in uničili XIX. SNOB »Srečka Kosovela«, ki je bila takrat na položajih. Nad 1200 Nemcev in italijanskih fašistov-republikanov je 7. septembra 1944 s podporo tankov, avtoblind in topov navalilo na položaje kosovelovcev. V štiridnevni borbi so kosovelovci vzdržali na položajih in Nemce, ki so srdito napadali, vsakokrat vrgli nazaj. Zadnji dan borbe so Nemci samo na položaje I. bataljona izstrelili nad 1000 granat. Borci Kosovelove brigade so v štiridnevni borbi zaplenili sovražniku 1 protitankovski in 2 brzostrelna topova, 1 težki in 2 lahka minometa, 1 težko in 4 lahke strojnice, 22 pušk, 6 brzostrelk, več pištol in 4 kamione polne raznega blaga in streliva. Razen tega so pobili 80 sovražnikov in jih še več ranili. Kosovelova brigada je slavila eno največjih zmag na Krasu.

Dne 10. septembra 1944 so Nemci zbrali ogromne sile iz Trsta, Gorice, Postojne in Idrije in navalili na Štanjel. To pot so ga zavzeli, toda bil je prazen — ker so se tudi vsi prebivalci umaknili skupno s partizani. Od takrat do osvoboditve je bila v Štanjelu nemška postojanka.

V borbah za Štanjel je bilo več primerov junaštva in preziranja smrti tudi s strani vaščanov samih. Tako je stari Jožef Švagelj, ki je izgubil sina v borbi s sovražnikom, iztrgal mrtvememu Nemcu puško iz rok in se pridružil partizanom na položaju. Tudi stari Stanko Jerič se je s puško v rokah pridružil borbem na položaju. Žene pa so vse štiri dni borbe nosile hrano na položaje in spodbujale borce, naj ne odnehajo nemškimi hudičem.

Ko beremo v vaški kroniki take primere, se kar same od sebe oglašajo v spominu besede partizanskega pesnika Mateja Bora:

*Svoboda je prečuden sad,
ki ti ne pade sam z drevesa,
v vrhove strme, ki vihar jih
stresa
sam moraš ponj — rad ali nerad.*

In prebivalci Štanjela so — prav tako kot drugih vasi na Krasu, na Primorskem, v Sloveniji in Jugoslaviji — v nešteti krvavih borbah s sovražnikom dokazali, da jim pot »v vrhove strme, ki vihar jih stresa«, ni ne pretežka in niti prestra. Tako so hrepneli po svobodi, tako so ljubili svojo zemljo...

Andrej Pagon-Ogarev

»STAB« AKTIVISTOV V GORNJI BRANICI, KI JE PRVI SPREJEL DOLGANOVO ČETICO PARTIZANOV. OD LEVE PROTI DESNI: HERONE CEHOVIN, ANTONIA KANTE, ERVIN DOLGAN, JOZICA ŽIDANIK, JOSIP BOLJE IN GIZELA KANTE

in vodil Viktor Ukmar iz Gornje Branice, navzoča pa sta bila razen Grče še Josip Bolje-Jamnik in Elko Švagelj-Tošček iz Kobdilja. Tudi po tem sestanku si Grča ni upal zaupati domačim, za kaj gre. Zato so aktivisti iz bližnjih vasi začeli v Štanjelu organizirati svoje znanke za pomoč partizanom. Kmalu je v vasi delalo že več ljudi, ne da bi vedeli drug za drugega.

Dne 2. februarja 1942 je nekaj partizanov Dolganove četice zasnovalo in izvedlo drzno akcijo. Italijani so imeli pri štanjelskem predoru vojaško stražo s lahkim mitraljezom. Bali so se, da bodo partizani napadli vlak, ker je bil hrib nad predorom in ob straneh obrabljen s borovci in grmičevjem ter je partizanom nudil varno kritje. Dan pred napadom so se aktivisti dogovorili z mlekaricami, ki so vsako jutro s prvim vlakom vozile mleko v Gorico, da bodo ob izhodu vlaka iz predora z rokami pozdravljale stražarja in mu pošiljale poljubčke. Znano jim je bilo, kako so Italijani nori na dekleta. Stražarjevo pozornost bodo pritegnile nase, partizanom pa omogočile, da bodo brez streljanja odnesli mitraljez. Tudi stražar sam bo ohranil svojo glavo celo, ker bi jo sicer gotovo izgubil...

Akcija je potekala, kot so partizani predvidevali. Mitraljez je izginil in z njim partizani, kot bi se udrl v tla. Ko je vlak skoraj neslišno vozil v dolino proti Rihemberku, se je stražar ozrl po mitraljezu. Tega pa ni bilo več...

Italijani so potem aretirali in internirali Franca Jakomina iz Štanjela, ki pa o vsej akciji ni nič vedel.

Ta uspešna akcija je imela svoj odmev tudi pred posebnim fašističnim sodiščem — (Tribunale speciale per la difesa dello stato). V sodbi št. 613 z dne 11. IX. 1942 piše nasledno:

»Quattro partigiani, tre dei quali giovanissimi (Benko Milano addirittura non imputabile perché tredicenne), penetrano nel giugno 1942 nel corpo di guardia di San Daniele del

*Če gradite
pazite na
stenske!*

GRAMEX VAM NUDI PO UGODNIH CENAH:

- betonsko železo
- okensko steklo
- keramične ploščice in sanitarije
- okna, vrata, garažna vrata

VPRAŠAJTE IN PRIMERJAJTE

GRAMEX
Ljubljana
Kurilniška 10a

Opredisti!

PRAVILNIK O REGISTRACIJI MOTORNIH VOZIL PREDPIŠUJE, DA MORATE MOPEDE OPREMITI S SVETILKAMI, KI OSVETLJUJEJO TUDI REGISTRIRANE TABLICE. TAKE SVETILKE IZDELUJE TOVARNA SATURNUS. KUPITE PA JIH LAHKO V VSEH SPECIALIZIRANIH TRGOVINAH, SERVISIH IN PRI KOMISIJAH ZA TEHNIČNE PREGLEDE MOTORNIH VOZIL.

ČE BOSTE VAŠ MOPEDE OPREMITI Z NOVO ZADNJO SVETILKO, KI JO ŽE UPORABLJA TOVARNA TOMOS V SVOJI PROIZVODNJI, SI BOSTE ZAGOTOVILI NEMOTENO IN VARNO VOŽNJO!

• SATURNUS •

SOCIETA

"DARWIL"

TRST, Piazza S. Antonio nuovo 4/I-II

GENERALNO ZASTOPSTVO ZA VSE DRŽAVE ZA URE DARWIL IN ARETTA

- DARWIL LOUISDOR najtanjša ura na svetu
- DARWIL SUPERAVTOMATIC s 25, 41, 57 in 88 rublji

Generalno zastopstvo DARWIL vam nudi največjo izbiro zlatih nakita iz 14-, 18- in 22-karatnega zlata, izdelanega v 42 svetovno priznanih industrijah zlatega nakita.

Za nakup zlatih predmetov dajemo popolno garancijo za čistočo, težo in ceno.

Zlati nakit od 650 lir dalje za 1 gram!

Stalno v prodaji več kot 400 modelov raznih ur od 2500 lir dalje!

Poseben popust in 5-letna garancija za ure švicarske tovarne DARWIL in ure tovarne ARETTA!

SAP LJUBLJANA

TURISTIČNI BIRO VAS VABI:

BUDIMPEŠTA — 3-dnevni izlet na tradicionalno pustovanje
Odhod 23. 2. 1968. Rok prijav 15. 2. 1968.

BOLOGNA — 3-dnevni strokovni izlet na Razstavo moderne obutve in Salon kožne industrije. Odhod 9. 3. 1968. Rok prijav 20. 2. 1968.

VERONA — 3-dnevni izlet združen z ogledom Kmetijskega sejma. Odhod 11. 3. 1968. Rok prijav 15. 2. 1968.

VICENZA — 3-dnevni izlet združen z Mednarodno razstavo keramike. Odhod 8. 3. 1968. Rok prijav 27. 2. 1968.

MÜNCHEN — 4-dnevno potovanje na ogled 20. obrtniškega sejma. Odhod 14. 3. 1968. Rok prijav 26. 2. 1968.

ZÜRICH — 6-dnevna strokovna ekskurzija na ogled Mednarodne razstave ogrevalnih in klimatskih naprav »HILSA«. Odhod 21. 3. 1968. Rok prijav 20. 2. 1968.

ZÜRICH — 6-dnevna strokovna ekskurzija na Mednarodno razstavo opreme bolnic. Odhod 21. 3. 1968. Rok prijav 20. 2. 1968.

TORINO — 5-dnevno strokovno potovanje na ogled 5. mednarodnega salona opreme sodobnega stanovanja. Odhod 30. 3. 1968. Rok prijav 5. 3. 1968.

HOLANDIJA — 9-dnevno potovanje na ogled Cvetlične razstave v Keukenhofu. Odhod 27. 4. 1968. Rok prijav 10. 2. 1968.

BERLIN — 10-dnevna strokovna ekskurzija združena z ogledom Farmaceutске in medicinsko-tehnične razstave. Odhod 13. 5. 1968. Rok prijav 1. 4. 1968.

ZSSR — 15-dnevno potovanje z ogledom MOSKVE, LENINGRADA in KIJEVA. Odhod 1. skupine 6. 6. 1968. Odhod II. skupine 20. 6. 1968. Rok prijav 10. 4. 1968.

ŠPANIJA — 21-dnevno potovanje na 53. svetovni kongres »esperantistov« v Madridu. Odhod 28. 7. 1968. Rok prijav 15. 5. 1968.

IVAN MIKULIN

Izza kulis fašistične policije

Nekega dne zjutraj so prišli h kvestorju nemški konzul, gestapovec Duschka in še dva gestapovca z Bleda. Zaprljo so se v pisarno in začeli kovati nekakšne načrte, k sodelovanju pa so pritegnili še zagrizenega fašista komisarja Tironija. Na zahtevo Nemcev ni smel nihče drug v pisarno. Gestapovci in komisar so se večkrat medtem peljali nekam z avtomobilom in se spet vrnili. S policijskim avtomobilom sem se odpeljal nekoč za njimi. Videl sem jih, kako so se ustavili v Kolodvorski ulici pred vhodom na dvorišče hotela Miklič. Vrata avtomobila so se odprla. Z dvorišča pa je prišlo lepo črno dekle, ki je nosilo sončna očala in si z rokami zakrivalo obraz. Vstopila je v avto, ki je nato z vso naglico odpeljal po sedanjem Trgu OF, vzdolž železniških skladšč proti Šmartinski cesti.

Opustil sem zasledovanje in se vrnil na kvesturo. Tajinstvena posvetovanja so se tamkaj nadaljevala. Bile so me same oči in ušesa. Slutil sem, da se pripravlja nekaj hudega za naše gibanje, toda kaj je tisto, nisem mogel nikakor zvedeti. Popoldne pa sem dobil ukaz, naj bodo vsi agentje mojega oddelka ob 18. uri pripravljeni na akcijo.

Ob 19. uri je v oddelku mogočno prikorakal eden izmed blejskih gestapovcev, nam dal z roko znak, naj mu sledimo, in zakričal svoj odurni »Schnell! Loss!«. Prestrašeni Italijani so mu naglo sledili, jaz pa sem jih zavrnil, češ da smo še vedno v Italiji in da zato smemo izpolnjevati samo moje ukaze, ker sem jaz njihov predstojnik, ne pa gestapovec. Nadutemu Nemcu sem tudi zabrusil, da sprejemam ukaze samo od svojih predstavnikov, ne pa od ljudi, ki jih ne poznam. Razkačen je gestapovec odšel in se čez nekaj hipov vrnil s skoraj ponorelim kvestorjem. Zdaj sem moral ubogati, stekli smo na cesto in skupaj z gestapovci posedli v dva avtomobila, ki sta nas že čakala.

Odpeljali smo se proti Bežigradu in izstopili v neki samotni ulici. Ker sem jaz zaradi incidenta z gestapovcem kahal jezo, je prevzel poveljstvo nad agenti Tironi. Sli smo morda sto korakov dalje, obkolili neko hišo in vdrl v pritlično sobo. Zaskrbljen, kaj bo zdaj, sem jim sledil in gledal, kaj se dogaja. Ne da bi se zmenili za moškega in ženske, ki sta bila v sobi, sta šla dva gestapovca naravnost k postelji, jo prevrnili. Ji odvila nogo in iz vdolbine, ki se je pokazala, izvlekla razne papirje. Nato sta odbila še drugo nogo pri zgledu in spet našli kup papirjev. Nato je prišla na vrsto še noga pri mizi, in spet so našli papirje. Torej so točno vedeli, kje naj iščejo. Oba gestapovca in Tironi so imeli s seboj aktovke, kamor so začeli tlačiti najdene dokumente, kar mi je spet dalo misliti, kako je bila akcija plod temeljito pretehtanega in skrbno organiziranega izdajstva.

Potem je gestapovec stopil iz sobe, jaz pa za njim, da bi videl, kam gre. Potrkal je na vrata desno v pritličju, odprl mu je neki železnikar. Vstopil je v stanovanje in za seboj zaprl vrata, jaz pa sem se vrnil v sobo, kjer so našli papirje, prepričan, da že vem za izdajalca. Vtem pa se je vrnil tudi gestapovec. Italijanski agentje so odvrli moškega in ženske, ki so ju našli, na kvesturo, drugi pa so nadaljevali preiskavo. Tudi sam sem jim začel pomagati, da bi kaj izmaknili. Izbral sem si mizo, ki je stala levo od vrat. Vzdignil sem ploščo in spet našel papirje. Nihče me ni gledal, zato sem papirje začel zvijati v kepe in jih tlačiti v žepe. Medtem je v sobo stopila neka ženska, nas zagledala, se obrnila in zbežala. Gestapovec je zakričal in skočil za njo, da bi jo ujel. Preden je dosegla vrh treh ali štirih stopnic, jo je že imel in jo privlekel nazaj v sobo.

Nadaljevali so preiskavo, računajoč, da bom tudi jaz popazil na ujetu žensko, toda jaz sem si dal več opravka z mizo. Ženska pa, ko je videla, da se nihče ne briga zanjo, se je počasi ritenski s sredine sobe pomikala proti vratom. Z rokami, ki jih je držala na hrbtu, je odprla vrata. Videl sem, kaj namerava in ji v mislih želel vso srečo ter se pomaknil še bolj v kot, ji obrnil hrbet in se na videz še bolj vneto zatopil v preiskovanje mize in njene vsebine. Tedaj so se vrata zaloputnila in vsi hkrati so se ozrli proti njim. Ujete ženske nikjer več...

(NADALJEVANJE)

6,5 odstotne letne obresti

vam daje za navadne vloge samo

DOLENJSKA BANKA IN HRANILNICA NOVO MESTO

Ob srečanju nekdanjih borcev 1. in 2. prekmorske brigade lani oktobra v Kopru sem med množico znanih obrazov opazil tudi skromnega in tihega tovariša Vojko Bogatca. Rojen je bil 15. avgusta 1911 v Križu pri Trstu, izhaja pa kot večina tamkajšnjih revolucionarjev iz družine kamnoseka. Tudi sam je sprva delal kot kamnosek. Leta 1932 so ga vpoklicali k vojakom. Dobil so ga s očetom, ki je medtem odšel delat v Francijo; ker je bil označen kot po-

je prišel Vojko v stik s starejšimi komunisti, ki so ga mnogo naučili, predvsem tujih jezikov in marksizma. Februarja 1937 pa so Vojko ob armnestiji odpustili iz zapora, vrnil se je v domače kraje. Vsak dan se je moral zglasiti na karabinjerski postaji, toda kljub temu mu je bila prva skrb poživitev dela partijske organizacije v Nabrežini in Križu. Komunisti, ki so šli skozi ječe, so lahko mnogo pomagali, zato je bilo laže delati.

Istrani, čeprav so bili italijanski državljani, pa so še poostri nadzorovali. Že nekaj dni pred kapitulacijo so jetniki poslali zaveznikom nasproti dva tovariša, tako da so prišle angleške čete v taborišče že 8. septembra 1943. Iz taborišča je Vojko odšel v Taranto

Albert Klun

Že petintrideset let je komunist

litično nezanesljiv, so ga po štirih mesecih odpustili iz vojske.

Že leta 1933 so ga v Nabrežini sprejeli v KP Italije. Prav takrat so se mnogi komunisti morali umakniti v tujino, zato so čakale Vojko težke naloge. Lotil se jih je z vnebo in kmalu postal sekretar ene izmed mladinskih skupin. Kot tak je sodeloval v vrsti akcij. Leta dni kasneje, 1934, sta dva komunistična klana pod pritiskom na policiji. Začele so se aretacije, mnogo so jih zaprli, med njimi tudi Vojko. Šele po dveh mesecih zapora so ga prvič zaslili; ker ni hotel priznati, kar so mu očitali, so ga tepli in drugače mučili. Po končanih poskusih izvedbah so nekateri aretiranci izpustili, nekaj poslali v konfinacijo, Vojko pa s 70 tovariši poslali pred posebno sodišče v Rimu. Tam so jih razdelili v štiri skupine. Vojko in tovarišem so sodili 14. maja 1935, obsojili so ga na 6 let ječe. Kazen je prestopal v Castel Francu v Emiliji, v znanih zaporih, kjer so bile razmere zelo slabe. Toda v ječi

Leta 1940 so ga spet vpoklicali v vojsko. Zanj so spet veljali posebni predpisi, celo spati je moral v posebni sobi. Medtem so v Križu in okolici spet pozvali precej komunistov in nekega dne so Vojko spet odpustili iz vojske. Toda še isto noč, ko se je vrnil, so ga zaprli in poslali v Coroneo. Tam so ga znova preteptali in mučili, nato pa poslali v koptška zapore, ker je bilo v Trstu za vse jetnike premalo prostora. Začel se je proces proti Pinku Tomažiču in tovarišem. Nekateri so obsojili na smrt, druge na ječo, Vojko pa je moral v internacijo na tremitske otoke. Tam je spet našel stare znanca, nadaljevali so z izobraževanjem. Trikrat so skušali pobegniti, pa jim ni uspelo. Leta 1942 so ga premestili v taborišče Pesticci v južni Italiji na prisilno delo. Tudi tam se je vključil v KP, ki je delovala po narodnostnih skupinah. V taborišču je pod vodstvom dr. Petra Držaja delovala tudi OF. Po padcu fašizma so jetnike italijanske narodnosti večinoma izpustili, nad Primorci in

v posebno taborišče za pripadnike NOV.

Udeležil se je vseh priprav in dela pri organiziranju 1. prekmorske brigade. V njej je postal četni komisar. Medtem je sodeloval pri osvoboditvi 75 tovarišev, ki so bili v posebnih delovnih kazenskih enotah italijanske vojske in jih zato niso pustili v NOV.

Kot bорец 1. prekmorske brigade se je Vojko udeležil bojev na Korčuli, se od tam vrnil na Vis in nato odšel prek Dalmacije v Drvar. Kmalu je bil ranjen, poslali so ga v bolnišnico v Italiji. Po ozdravitvi je prišel nazaj s prvim slovenskim prometnim bataljonom in se v njegovem sestavu udeležil bojev za končno osvoboditev.

Za svoje zasluge je dobil spomenico 1941 in več drugih odlikovanj. Po vojni je ves čas delal, največ v gospodarskih organizacijah, zdaj pa je že upokojen in živi v Izoli. Še vedno dela v mnogih organizacijah.

Od pokanja je oglušel

V Veliki Kostreznici pri Litiji je vsa leta po odpustu iz vojne kmetuje partizanski poročnik Jože Sirk-Stojan. Že leta 1941, ko se je začelo okoli Litije porajati osvobodilno gibanje, se mu je takoj pridružil vsa Sirkova družina. Zaradi Jožetovega odhoda v partizanom so nacisti Sirkove že 14. januarja 1943 izgnali na Bavarsko. V NOV so bili tudi trije Jože-

tovi bratje. Najstarejši je padel pod streljo črne roke 8. februarja 1945, potem ko se je hudo ranjen od nemške zasede pri Štanguških Poljanah zatekel v zapuščen domačo hišo.

Leta 1944 je bil Jože Sirk-Stojan v štajerski brigadi vojske državne varnosti, točneje rečeno v njenem bataljonu, ki se je zadrževal okoli Kozjega in Podčetrčka.

Kot soborca sva se začela spominjati skupnih doživetij. Tako sva tudi prišla do jeseni 1944...

Naš bataljon je prišel v majhno vasico Rudno. Dva dni pred našim prihodom so Nemci zgodaj zjutraj v njej presenetili kurirje in domačine. Vsi so se srečno prebili, le nekega borca, bivšega nemškega orožnika, ki je pred kratkim pobegnil k partizanom, so ubili, vas pa zažgali.

Razen nekaterih kurirjev nismo v vasi našli žive duše. Le prašiči so tekali okoli pogorišč, nekaj pa se jih je živih speko v gorečih svinjakihi. Zato smo odšli naprej in se ustavili v vasi Imeno pri Podčetrčku, kake pol ure daleč. Skrbno smo se zavarovali, ker smo dobili obvestila, da Nemci redno patrolirajo po okolici. Že naslednjega dne smo od obveščevalcev Kozjanskega bataljona zvedeli, da se od Podčetrčka bliža večja nemška kolona. Naš štab je takoj ukazal, da se bataljon vrne na Rudno. Ko smo prišli tja, smo ugotovili, da se ni vrnil intendant 2. čete, ki je zgodaj zjutraj odšel po opravkih proti Podčetrčku. Bataljonski komisar Anton Ruček-Zvone mi je ukazal, naj grem s svojo trojko nazaj v Imeno, poiščem intendanta in ga pripeljem v bataljon. Komisar me je tudi opozoril, naj bom zelo previden.

Sli smo in res našli v Imenu intendanta. Brezskrbno je jedel v neki hiši. Povedal sem mu, da so Nemci blizu, on pa se je začel iz nas norčevati, češ da smo strahopetci. Zagrozil sem mu, da ga bom razorožil, če ne gre z nami. Ko smo se vračali, so se mi začele porajati temne slutnje, zbal sem se izdajstva. Prišli smo v Rudno, intendant je takoj odšel poročat

bataljonskemu komisarju.

Četni komisar mi je ukazal, naj borem razlagam politične dogodke. Čez nekaj časa sta prišla k nam bataljonski komisar in četni intendant. Komisar je poklical desetarja Mlakarja in poročnika Jožeta Sirk-Stojana. Ukazal jim je, naj se takoj odpravijo na pot, pobrali bodo usnje v tovarni v Rogasji Slatini. Res so takoj odšli, jaz pa sem nadaljeval razlago. Razvnel sem se, minulo je nekaj časa...

Zdrznil sem se ob grmenju ročnih bomb in dolgih rafalnih avtomatskega orožja na sosednjem hribu, kamor je vodila pot Mlakarjevo desetino. Niti kdaj prej niti pozneje se nisem tako ustrašil kot tedaj. Brez povelja sem zgrabil svoj mitraljez in skupaj z drugimi borci zasedel položaj na robu gozda. Še nekaj strelav iz pušk in vse je utihnilo. Čez nekaj časa sta prišla dva borce iz Mlakarjeve desetine in povedala, da so padli v nemško zasedo ter da so najbrž padli Jože Sirk-Stojan, Franc Kranjc iz Zabukovja nad Sevnico in neki rudar iz Hrastnika.

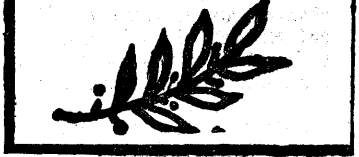
Naslednjega dne so se vrnili še nekateri, ki so pripovedovali, kaj so doživeli. Med zadnjimi je bil popolnoma izčrpan in skoraj gluh vrnil tudi Sirk. Pripovedoval je, kako je bilo:

Ko so zapustili Rudno, so prišli v bukov gozd. Skozenj je peljala po globoki grapi steza. Nekje sredi grape pa je Sirk nad seboj, komaj lučaj daleč, zagledal čepice nemških planinskih lovcev, ki so bili tam v zasedi. Zakričal je povelje, naj se borci razpršijo in poležejo. Ni še dobro legel, ko so Nemci začeli divje streljati, nato pa še metati ročne bombe. Sirk se je obrnil in nagonsko tekel nazaj proti Rudnici, med tem po oglušel od pokanja bomb.

Potem je več ur blodil po gozdu, ne da bi vedel, kam gre in kam bi rad. Šele čez nekaj ur je spet malo začel slišati.

Sirk je pripovedoval, kako še nikoli, kar je partizan, ni doživel česa takega. Stalno je imel pred očmi prizor, ko je padel Franc Kranjc, za njim pa še rudar iz Hrastnika.

IMELI SMO LJUDI...

FRANC ZAVADLAL

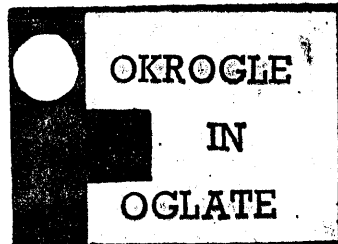
Dne 22. januarja je umrl tovariš Franc Zavadlal z Vojske, star 37 let. Njegov življenjski je bil napisan bolj s krvjo kot s črtilom. Pred prvo svetovno vojno je delal v nabrežinskih kamnolomih in drugod, kot avstrijski vojak se je pustil v Rusiji ujeti in je tam preživel revolucijo. Kasneje, ko se je vrnil v domače kraje, se mu je velikokrat maščevalo, da si je v Rusiji nabral toliko naprednega mišljenja. Med obema vojnama je imel gostino. Ko likokrat so imeli fašisti pri njem predskavo, ni moglo zvedeti in zapisati! Leta 1930 so mu jo zaprli, 1. 1936 pa so ga skupaj s sinom Albinom in Karliom ter še osemimi vaščani tudi aretirali in odpeljali v goriske zapore.

V zadnji vojni se je vključil kljub starosti kot aktivist v OF. Leta 1942 so ga fašisti spet zaprli, ko pa so prišli Nemci, so ga odpeljali v taborišče Mauthausen. V taborišču so bili tudi sinova Lojze in Rudi ter hči Vilma.

Pokojni je v zadnji vojni izgubil štiri otroke in ženo Marijo, rojeno Ferfolja. Ko so mu požgali hišo, ko je gorela cela vas, so jo pustili v hiši... Dva sinova sta padla kot borca NOV, eden je ostal na Sardiniji, eden pa v Mauthausnu.

Zadnje slovo od tega zaslužnega in v trpljenju preizkušnega moža je bilo prisrčno, saj so ga na zadnji poti pospremili premožni sorodniki, znanci in prijatelji. Le zastopnikovi ZB in SZDL ni bilo nikjer, čeprav je bil pokojnik vsa leta po vojni član obeh organizacij.

Milan Cirk

• Tudi slepa kura včasih rne najde... Minister za zunanje zadeve ZDA D. Rusk je govoril o nevarnosti nove vojne, dejali »Ustanovna listina Združenih narodov je bila napisana na osnovi skušnje, pridobljene v drugi svetovni vojni, nihče pa ne bi smel upoštevati skušnje tretje svetovne, atomske vojne, ker ne bo skoraj nikogar več...« D. Rusk ne ve ali morebiti noče vedeti, da je zločinska ameriška pustolovščina v Vietnamu ena izmed možnih isker, ki utegnejo sprožiti vžigalnik na atomski bombi...

• Idealisti... Mostarska »Sloboda« je poročala: Ko je imela sejo občinska skupščina, je isti dan — imela sejo tudi občinska konferenca SZDL. Eden izmed razlogov: zmanjšanje stroškov. Nekateri posamezniki so namreč člani tako občinske skupščine kakor konference SZDL. Nekateri teh so si dali pri občinski blagajni izplačati dnevnice. Pozneje so se nekateri teh nekaterih zglasili tudi pri blagajni občinske konference in dejali: »Plačaj dnevnice!« Blagajnik pa ni imel posluha za idealkem take vrste ter je se najboljše med najboljšimi — nagnal.

• Potrkajmo se na prsi! Nekli angleški pedagog brani mladino pred številnimi očitki in se takole trka na prsi: »Ni ne lepo ne pošteno, da za vse obtožujemo mladino. Mi smo namreč tisti, ki smo jo napravili takšno, oziroma nismo znali preprečiti, da bi ne bila takšna, kakršna je...«

• »Znanstveni« nasvet... Inštitut za družinske zadeve v Parizu je, odgovarjajoč na prošnje števil-

nih zakonskih žena, naj jim pomagajo v zakonskih težavah, dal tale »znanstveni« nasvet: »Če želite, da bo vaš zakon srečen, ravnejte z možem kakor s svojim — domačim psom! Dajajte mu trikrat dnevno hrano, ljubkujte ga, ne vznemirjajte ga pri jedi, »vrvice« pa, na kateri ga vodite, naj bo dovolj dolga!«

• Einstein se je za vsak primer zavaroval. V nekem, doslej neobjavljenem pismu slavnega fizika Alberta Einsteina, je zanimiv odstavek. Pismo je pisal zdravniku, ki mu je svoječasnno dal zdravilo zoper želodčne bolezni, in mu je, med drugim, napisal: »Trenutno se počutim zares stajano. Zaradi tega sem ti zelo hvaležen. Zame sem celo gojiti nenavadno spoštovanje do vseh zdravnikov. Če bi pa prišlo do ponovitve bolezni, bi te prosil, da mi vrneš to pismo, v katerem te hvalim!«

• Pandurski argument. Hrvatski sabor je 1872. leta odpravil kazen batinanja. Ko je, kljub temu, poslej neki pandur (policaj na vasi) le prebatal nekega kmeta, je slednji protestiral, češ da je sator batinanje odpravil. Pandur mu je odgovoril: »Res je, batinanje je odpravljeno v saboru, ni pa odpravljeno tu v Hrvatskem Zagorju.«

• »Prijeten gost je tisti gost, v čigar navzočnosti se gostitelj počuti, kakor da je doma.« je napisal češki kramljalec Fischer.

• Bosi — protidržavni elementi... V republiko Haiti (Srednja Amerika), kjer je neomejeno gospodaril diktator Duvalier, so prišli člani medameriške komisije za obrambo. Duvalier je razglasil v čast tem gostom dvodnevno praznovanje in ukazal vsem prebivalcem, da se morajo, če stopijo v tem času na cesto, pokazati edino, le praznično oblečeni, da bi tako napravili vtis zadovoljstva in blaginje. Vsi, ki so se tiste dni pojavili na ulicah bosih in v obnošenih cunjah, so bili — aretirani. Duvalier je označil njihovo bosonogo hojo za — protidržavno demonstracijo.

• Pospeševalci družbenega napredka. Nobelov nagajenec za književnost Salvatore Quasimodo je rekel v neki debati po italijanskem radiu: »Družbeni napredek pospešujejo nezadovoljnost, Zado, vojni ne ljubijo sprememb.«

v Radence po zdravje

ZA BOLEZNI PRESNAVLJANJA

DOBRO JE, ČE VESTE

Se ena mejna črta čez sredo pokopališča. V zvezi z našo notico o pokopališču v Mirnu, čez katero poteka jugoslovansko-italijanska meja (TV 15, št. 1-68), nam je tov. Franc Anželj iz Tropovcev v Pomurju sporočil, da je podoben primer tudi na jugoslovansko-avstrijski meji. Pri Sv. Duhu na Ostrém vrhu (zdaj Djakovicevo) poteka državna meja prav tako natančno čez sredo pokopališča; edini vhod je z jugoslovanskega območja. Naši graničarji patrolirajo okrog južne strani, avstrijski obmejni organi pa okrog severne strani pokopališča. Takšno stanje je od konca druge svetovne vojne oziroma od koroškega plebiscita in se do danes ni spremenilo.

Najlepše in najdaljše podzemeljske jame na Hrvaškem so Cerovačke jame na liškem krasu pri postaji Cerovac na železniški progi Knin—Gračac. Jamske zaveso so na več mestih obsežnejše in lepše ko v Postojnski jami, stalaktidi z izrastki, ki so podobni korallnim izrastkom, so edinstveni v naši deželi. V spodnji Cerovački jami so našli keramiko ilirsko-keltske kulture, tako da je ta jama tudi arheološko pomembna.

Lani v oktobru je bil skozi planino Bukovnik v Makedoniji predoben najdaljši balkanski železniški predor. Vhod v predor je 15 km daleč od Gostivara, izhod iz njega pa deset kilometrov od Kiceva. Predor je dolg 7048 m, dolžina pa so ga začeli konec 1962. leta.

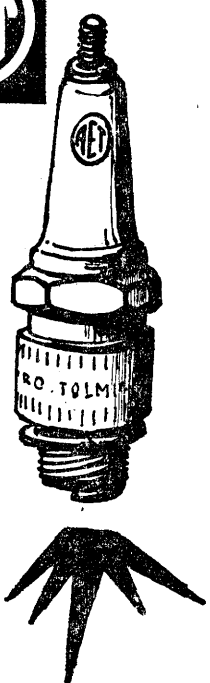
Ime našega obmorskega mesta Piran izvira iz grške besede pyros, ki pomeni ogenj. Na piranskem rtu so namreč nekdanj prižigali ogenj, ki je morjeplovcem kazal pot.

Na našem področju Jadranskega morja je bilo 1966. leta 40 ribolovskih podjetij. Največ jih je bilo v območju Šibenika. Med podjetji je bilo 20 ribiških zadrug, največ v dubrovniškem območju. Individualnih ribičev pa je bilo 3209, največ v Istri in sicer: 521.

V naši deželi imamo več kot 160 manjših in večjih jezer. Največ manjših in na moč slikovitih jezer je v planinah. Na naših planinah je v nadmorskih višinah od 1500 do 2000 m približno 40 jezer, v nadmorskih višinah nad 2000 m pa 15 takih jezer. Naša najvišja jezera so na Prokletijah, na Peristeru in v Julijskih Alpah. Planinska jezera so nastala z akumulacijo vode v izdolinah nekdanjih ledenikov.

Alkoholizem povzroča naši deželi gmotno škodo, ki prekaša vsoto 100 milijard starih din, so ugotovili na nedavni konferenci o alkoholizmu, ki je bila v Banji Koviljači.

Presaditev možganov. Znameniti ameriški kirurg Dr. Bakes je ob novem letu izjavil: »Po dosedanjih dosežkih znanosti je teoretično postala možna presaditev človeških možganov.« Vprašanje pa je, ali bi bil človek, ki bi dobil druge človeške možgane, še vedno isti človek. Bržkone — ne.

AVTOELEKTRO TOLMIN

nagraduje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

ESESOVCI — VOJAKI SMRTI

Heydrich v Luftwaffe

Bojevanja na Poljskem je bilo kmalu konec, toda tedaj je bila na vrsti vojna s Francijo in Veliko Britanijo

Ko je Himmler videl, kaj se dogaja, je sklenil nekaj, kar je hudo presenetilo vojaške kroge v Nemčiji: esesovcem je ukazal, naj naredijo otroka, preden gredo na fronto. »Ta ukaz«, je pozneje rekel v nekem govoru, »se mi je zdel logičen in spodoben: zaradi človeških izgub, ki so čakale nemško ljudstvo, si je bilo treba zagotoviti prihodnost. Konec koncev je šlo za naravni zakon: treba je bilo ohraniti in prenesti najboljše nemško kri... Vojak, ki ima najčistejšo kri, je najpogumnejši na bojišču, zato pa je tudi največkrat v smrtni nevarnosti.

Narod, ki je v petindvajsetih letih izgubil milijone svojih najboljših sinov, si ne more dovoliti, da bi tako dragoceno kri metal proč.

Ko se je začel nemški napad na Francijo, je Heydrich stopil v Luftwaffe, varnostno službo pa je prepuštil Schellenbergu. Tudi Himmler se je s posebnim vlakom odpeljal proti fronti, da bi nadzoroval esesovske enote med boji. Esesovska divizija Leibstandarte Adolf Hitler se je udeležila veličastnega prodora skozi Francijo prav do španske meje. Divizija Totenkopf, ki so jo sestavljali nekdanji

lagerski čuvaji, ki jih je vodil Theodor Eicke (poveljnik Dachaua), se je »odlikoval« na francoski fronti s pokolom kakšnih sto britanskih vojakov, ki so se predali po krvavi bitki, ker so mislili, da bodo esesovci ravnali z njimi kot z vojnimi ujetniki. (Esesovskega poročnika Fritzja Knöchelina, ki je bil odgovoren za to dejanje, so Angleži obesili po koncu vojne.)

Heydrich je ostal v Luftwaffe do konca junija in udeležil se je velike zmagovalne parade v Parizu. Potem se je vrnil v Berlin, kjer se je posvetil organizaciji policijskega in vojnega aparata, ki naj bi začel delovati v Veliki Britaniji, brž ko bi bila dežela zasedena.

Ko je bil ta del vojne končan, je Himmler skušal razširiti vojaško moč SS, vendar se je znašel pred novimi težavami. Hitler je menil, naj bi bile velike esesovske enote samo štiri (približno pet odstotkov Wehrmachta) in najprej je tem bojnim enotam, ki so se imenovali Waffen SS, dodelil samo eno novo divizijo motorizirane pehote. Imenovala se je Viking, sestavljali pa so jo prostovoljci iz nordijskih dežel pod poveljstvom generala Felixa Steinerja.

Odtilej je bila Himmlerjeva naloga dvojna: po eni strani si

je prizadeval povečati število bojnih enot, po drugi strani pa se je trudil, da bi začele delovati skupine, ki naj bi v zasedenih deželah začele uvajati načelo nemške superiornosti. 6. oktobra 1939 je Hitler govoril v Reichstagu in naznanil novo ureditev zasedene Poljske. »Ves problem našega življenjskega prostora«, je rekel, »mora biti reševan na podlagi nacionalnega načela, obenem pa je treba rešiti tudi probleme manjšin.« Dan kasneje je bil Himmler imenovan za šefa novega koordinacijskega urada RKFDV (Komisariat rajha za utrditev germanske rase). Nemci, ki so pred vojno »moralni« živeti na tujem ozemlju, so se zdaj lahko vrnili v domovino, »nezaželene« pa so izganjali iz Nemčije, da bi v zavojevanih deželah sestavili »kolonije«.

Del nemškega ozemlja so priključili Nemčiji in razdelili na okrožja Gdansk (Gauleiter Forster), Wartherland (Gauleiter Greiser) in Visoka Šlezija (Gauleiter Josef Wagner), medtem ko so drugo cono dodelili vzhodni Prusiji. Vsa ta področja so torej postala nemško ozemlje. Ostanki Poljske, ki je bil tudi zaseden, je prenehal biti država in postal je »Generalna gubernija«, odvisna od rajha in pod-

Reinhard Heydrich

rejena Hansu Franku, vodji nemških pravnikov.

Po Hitlerju je bil na vrsti Himmler. Slovesno je naznanil, da bo nemško prebivalstvo na vzhodu dobilo izobrazbo, ki ne bo presegala četrtega razreda osnovne šole. Tam ne bo nobenih srednjih in višjih šol ne univerz, marveč samo »ljudske« šole, katerih naloga mora biti »naučiti šteti največ do petsto, naučiti se podpisati in vsem dopovedati, da je božja dolžnost (ein göttliches Gebot) biti pošten, priden in ubogljiv.«

(Nadaljevanje prihodnjic)

Hans Frank

Ljubljanske opekarne

LJUBLJANA, Cesta na Vrhovce 2

vam nudijo

vse vrste opečnih izdelkov

Posebno priporočamo

modularni blok, s katerim se hitro in poceni zida

Zahtevajte naše ponudbe.

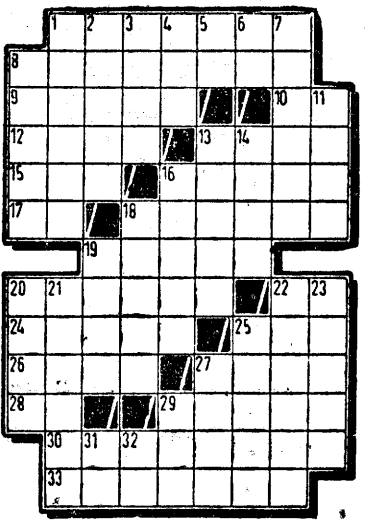
Vse informacije daje prodajni oddelek tel. 20-965, 22-883.

KRIŽANKA

VODORAVNO: 1. naziv za tistega, ki se je med vojno izogibal borbi in se skrival, 8. priimek narodnega heroja, po katerem se imenuje tudi brigada (Miloš), 9. višinsko letovišče v Švici, 10. dva samoglasnika, 12. deklica v pesmih, 13. posnetek, dobeseden prevod, 15. dalmatinsko žensko ime, 16. ime beogradske filmske igralke, doma iz Kranja (Hiebs), 17. kemični znak za radij, 18. naziv za člana ustaške organizacije, ki se je posebno »odlikoval« v svojih zločinih, 19. znamenka toaletnega mila, 20. sovj. glas, 22. japonska družabna igra, 24. velik otok na Škotskem, 25. kratica za klic »na pomoč«, 26. kamen za črno moko, 27. stmina, 28. tuj dvočrtnik, 29. slovita družina iz Cremona, izdelovalci godalnih instrumentov, 30. ožja pokrajina okraj Gorjancev na Hrvaškem, kjer so bile partizanske bolnice, skladišča itd., 33. tekočina za škropljenje dreves.

NAVPIČNO: 1. zapeljiva ženska v mitologiji, zvočna naprava, 2. pri-slov, 3. plemo, pasma, 4. žensko ime, 5. kratica za »visoka šola«, 6. ime in priimek pred vojno umrlega slovenskega komuniste (kratica), 7. psevdonim beogradskega humorista, 8. veliko mesto v Dalmaciji (Ravni Kotar), 11. človek z velikimi očmi, 13. vrednostni papir, ki se dodaja raznim prošnjam, vlogam itd., 14. rusko žensko ime, 16. razvaline antičnega mesta blizu Spita, 18. rodni heroj, organizator osvobodilnega gibanja v Prekmurju, padel 18. X. 1941 pri Belčinih (Stefan), 19. pritok Save na Gorenškem, 20. kralj, ki je združil Polabske Slované, plemena na Češkem in Moravskem ter Slovence v eno državo (823-859), 21. hrvaški pisatelj, pesnik, dramatik, esejist itd. (»Gospoda Glembajevci«, »V agoniji« itd., Miloslav), 22. priimek predvojnega antifašista iz Istre, ustrelen 1. 1929 v Pulju (Vladimir), 23. žebelj, ki drži kolo na osi, 25. še eno partizansko ime tov. Tita med vojno, 27. pravec, načelo, 28. drugo ime za pristanišče Turku na Finskem, 31. kratica za »urednik«, 32. avtomobilska oznaka Matibora.

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKA
VODORAVNO: 1. podmornica, 9. Lara, 10. eol, 11. azo, 12. ovčica, 14. VA, 15. ih, 16. ruš, 17. cvrtn, 19. KB, 20. go, 22. ovsek, 23. ano, 25. ako, 26. PB, 27. Ribera, 29. pol, 30. ose, 31. Dule, 32. Aleksandar.

4. decembra, tisoč osemsto let po razdejanju Jeruzalema, štiristo osemindvajset let po odkritju Amerike, in če še komu ni jasno, petsto štirideset let po iznajdbi smodnika sem zapustil sovjetsko republiko in se pojavil na meji estonske republike.

Z zanimanjem sem bral v Narvi obledel plakat, v katerem je pred letom dni estonska vlada obljubljala 50.000 estonskih mark nepoznanim gospodom, ki bi me ujeli in obesili.

V tistem času sem namreč v Jamburju za dve divji baškirski diviziji in druge čete, ki so se borile proti belim četam Estonske, izdalja časopis v tatarsko-baškirskem jeziku. Estonci so namreč vdrlj v Rusijo in so s podporo Anglije poskusili, kako bodo tepeni.

Petdeset tisoč estonskih mark! Je sicer to malovredna valuta, deset estonskih mark si moral dati za eno nemško, vendar je bila ponudba kljub temu mikavna, posebno zato, ker sem potreboval denarja, ko sem zadnji milijon sovjetskih rubljev porabil na poti od Moskve do Narve.

Na srečo sem se pa spomnil, da ne bi nihče verjel, da sem jaz res jaz, če bi v Narvi sam sebe obesil — kajti potoval sem pod napačnim imenom s ponarejenimi dokumenti, na katerih je bilo edino nepotvrjeno moja fotografija.

Iz tega premišljevanja me je zmotil spodoben oblečen gospod, ki me je v slabi ruščini vprašal, če bi hotel sovjetske rublje zamenjati za estonske marke.

Na prvi pogled sem ga spoznal. Po dolgih letih končno zopet državni detektiv! Estonske žandarje in policaje sem že opazil v dolgi vrsti stati ob meji za žično ograjo. Opazoval sem jih s posebnim čustvom, ki je upam, menda vsakemu razumljivo.

Vsa Estonska je krog in krog obdana z žično ograjo, da ne bi prodira vanjo misel socializma.

Prvi detektiv je govoril dalje. Skušal je pogur-tati mene, nepoznanega tujca.

Govoril je o neredu na Estonskem in je hvalil Sovjetsko Rusijo.

Na srečo sem se pa že v Moskvi informiral o položaju v Rusiji iz neke številke »Narodni Politika« (češki meščanski dnevnik). Ta časopis so namreč delili med češke državljane, ki so se vračali iz Rusije, nameščenci; češkoslovaškega poslanstva v Moskvi, ki ga je vodil gospod kapetan Skala.

Dejal sem mu, da naj vendar ne hvali tako sovjetov, ko sem pa v »Narodni politika« bral, da je nekemu češkemu čevljarju žena v Petrogradu od gladi znorela, vtem ko je istočasno njegov stari oče umrl v Hrastovici pri Beravnu; da se trčliki kar valjajo po cestah; da je od poldruga milijona prebivalcev Petrograda ostal pri življenju en sam, in sicer Zinojev, ki po popolnoma zapuščenem mestu ropa in krađe pri belem dnevu. Toda vse to da je le malenkost in da se še slabe stvari gode z novorojenčki...

Gospod detektiv se ni niti poslovil od mene in je odhitel na drugo stran kolodvora.

Jaz sem se pridružil transportu vračajočih se ujetnikov iz Rusije.

Strgane sive uniforme stare Avstrije, obledeli nahrbtniki, mešanica glasov in jezikov vseh narodov pivše monarhije.

V tišem kotičku hišice na kolodvoru, na kateri je bil napis »Za gospode«, je nek madžarski stotnik na svoj zamazan ovratnik šival zvezde.

Pred starim mestom in trdnjavo Narvo pozdravljala po nemško neki zastopnik mednarodnega Rdečega križa »težko preizkušene branitelje domovine.«

Nemška sestra Rdečega križa deli prvo nemško kavo s saharinom.

Na vratih karantenskega taborišča, ki se nahaja v stari graščini, samo madžarski in nemški napisi.

Jaroslav Hašek: Vrnitev iz Rusije

Jaroslav Hašek, oče svetovno znanega »Dobrega vojaka Švejka«, je napisal tudi mnogo črtic in reportaž, ki so vse prežete z njegovim edinstvenim humorjem na račun birokracije in buržoaznih družbenih odnosov. Taka je tudi njegova »Vrnitev iz Rusije«, v kateri je sarkastično naslikal policijsko vzdušje na Estonskem po I. svetovni vojni (takrat je bila ta dežela samostojna, njena oblast pa protisovjetsko usmerjena — op. ur.)

Vrata so se zaprla za nami. Štiri dni bomo ostali tu in nihče ne sme v mesto.

Na velikem trgu se prične pregledovanje narodov. Nekaj gospod kliče nemško: »Državljeni madžarske republike na levo, Avstriji na desno, Čehi na sredo, Romunji v vratom.«

Strašna zmešnjava. Pred pisarno stoji bivši kadet in tuli. Uradnik Rdečega križa ga nagovarja, naj vendar pove, kam spada.

Peljejo ga v pisarno pred zemljevid. Tam iščejo Kolosvar in končno ugotove, da je kadet na podlagi verske mirovne pogodbe postal Romun.

Kadet še bolj tuli in sestra Rdečega križa mu da Marijine kapljice na sladkor...

Hipoma je nastal zunaj strašen hrušč in trušč, ker je neki Madžar s stolpa skočil v graščinski jarek.

Šel sem ven, da si ogledam stvar, in ugotovil sem: nesrečnik je bil bivši stotnik Haranyi iz osemnajstega honvedskega polka. Zaradi neke ponesrečene finančne spekulacije je izvršil samomor.

Bila je ganljiva slika ponesrečene denarne spekulacije.

Gospoda stotnika Haranyija so kot invalida odpeljali iz Krasnojarska v Moskvo, kjer je na Suharevki (moskovski trg) prodal svoje hlače za stodvajset tisoč sovjetskih rubljev, svojo jopico za osemdesettisoč, skupaj torej za dvesto tisoč sovjetskih rubljev.

Ko pa je šlišal, da onstran meje ne sprejemajo sovjetskih rubljev in da nič ne dobijo zanje, je od denarnih trgovcev na Suharevki kupil carske deset in petrubelske bankovce, tisoč rubljev za petdesettisoč sovjetskih rubljev. Zato je imel v vsem štirideset tisoč carskih rubljev. Potem mu je zopet nekdo

povedal, da je Vrangelj premagan, da zato onstran meje ne sprejemajo carskih rubljev in da imajo tam veljavo še rublji Kerenskega. Zato je štiri tisoč carskih rubljev zamenjal za dva tisoč rubljev Kerenskega, za katere je v Narvi v svoje veliko presenečenje prejel še štiri tisoč estonskih mark, ki jih je zopet zamenjal. Dobil je zanje osemdeset nemških mark.

Zopet je začel kupovati sovjetske rublje, in sicer je dal deset nemških mark za tisoč sovjetskih rubljev. Dobil je torej skupaj osem tisoč rubljev, ki jih je v svojem obupu zopet zamenjal za štirideset nemških mark, ker je medtem padel tečaj sovjetskega rublja. V terek je poskusil z novo spekulacijo z nakupom carskih rubljev in v sredo se je z edino estonsko marko, ki mu je ostala, vrgel z najvišjega stolpa v jarek s klicem: »Eljen a Magyaroszag!«

Pokopali so ga ob graščinskem zidu, kjer je našlo svoj zadnji počitek štiristo vojakov ruske rdeče armade, ki so prišli v estonsko ujetništvo, kjer so jih postrelili s strojnimi.

Jutri odpotujemo v Reval.